

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

เอกสารโสตทัศนศึกษา 91109 (เล่มที่ 1 หน่วยที่ 1-8)

หลักการส่งเสริมและการพัฒนาการเกษตร

Fundamentals of Agricultural Extension and Development

คณะกรรมการกลุ่มผลิตและบริหารชุดวิชา 91109

หลักการส่งเสริมและการพัฒนาการเกษตร

รายละเอียดชุดวิชา

1. คำอธิบายชุดวิชา

สภาพสังคมเกษตรกร การเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรกรไทย และนโยบายทางการเกษตร แนวคิด ปรัชญา วัตถุประสงค์ ทฤษฎี หลักการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร การพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืน บทบาท หน้าที่ และการพัฒนาบุคลากร หน่วยงานทางส่งเสริมการเกษตร การพัฒนาเกษตรกร กลุ่ม องค์กร เครือข่าย สถาบันเป้าหมาย อาสาสมัครในงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร รูปแบบช่องทาง เทคโนโลยีการสื่อสาร และวิธีการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร การนิเทศ ติดตามและประเมินผล การบริหารงานและโครงการพัฒนาการเกษตรในเขตเมือง ชานเมือง และชนบท

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในปัญหาพื้นฐาน สภาพสังคมเกษตร แนวโน้ม และนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการเกษตร
2. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี หลักการ เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
3. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนา นักส่งเสริม องค์กร การบริหารการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร และกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ต่างๆ

3. รายชื่อหน่วยการสอน

- หน่วยที่ 1.วิวัฒนาการทางการเกษตรและการเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรกรไทย
- หน่วยที่ 2 นโยบาย แนวโน้มด้านการเกษตรและการส่งเสริมการเกษตร
- หน่วยที่ 3 แนวคิดในการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืน
- หน่วยที่ 4 แนวคิด ปรัชญา วัตถุประสงค์ และหลักการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
- หน่วยที่ 5 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
- หน่วยที่ 6 แนวคิด ทฤษฎีเชิงพฤติกรรม การเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงในงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
- หน่วยที่ 7 นักส่งเสริมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
- หน่วยที่ 8 รูปแบบ ช่องทาง และวิธีการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
- หน่วยที่ 9 นวัตกรรม ในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรในองค์กร
- หน่วยที่ 10 การพัฒนาเกษตรกร สถาบันเกษตรกร วิชาชีพชุมชน และเครือข่ายในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
- หน่วยที่ 11 ผู้นำและอาสาสมัครในงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
- หน่วยที่ 12 แผนยุทธศาสตร์ และการจัดการโครงการในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
- หน่วยที่ 13 การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรในเขตเมือง ชานเมือง และชนบท

หน่วยที่ 14 การสร้างสรรค์สื่อเพื่อการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์นวัตกรรมในการส่งเสริมและ
พัฒนาการเกษตร

หน่วยที่ 15 การติดตามและการประเมินการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

หน่วยที่ 1

วิวัฒนาการทางการเกษตรและการเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรไทย

โสตทัศนที่ # 1.1 ความหมายและความสำคัญของการเกษตร

1. ความหมายของการเกษตร

การเกษตร หมายถึง การปฏิบัติเกี่ยวกับที่ดินหรือใช้ประโยชน์จากที่ดิน เพื่อให้เกิดการผลิต ทั้งจากการปลูกพืชหรือกสิกรรม การป่าไม้ รวมถึง การเลี้ยงสัตว์ และการทำประมง

เกษตรกรรม (Cultural Practice) หมายถึง วิธีการทำการเกษตร ซึ่งอาจหมายถึง วิธีการปลูกพืช ซึ่งมีชื่อเฉพาะว่ากสิกรรม หรือวิธีการเลี้ยงสัตว์บก หรือวิธีการเลี้ยงสัตว์น้ำก็ได้

กสิกรรม (Farming) หมายถึง การเพาะปลูกพืช การไถ

กสิกร (Farmer) หมายถึง ผู้ทำการกสิกรรม คือ ผู้ที่ปลูกพืชเพียงอย่างเดียว เช่น ชาวไร่ ชาวนา และชาวสวน

เกษตรกร (Agriculturist) หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพด้านการเพาะปลูกพืชต่าง ๆ รวมทั้ง การเลี้ยงสัตว์การประมง และการทำป่าไม้

การเกษตรสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท

1. กสิกรรม (farming) หมายถึง การเพาะปลูกพืชหรือการนำพืชมาปลูกเพื่อใช้ประโยชน์ในการบริโภคหรือใช้สอย เช่น การทำนา การทำไร่ และ การทำสวน เป็นต้น

การเพาะปลูกพืชแบ่งตามลักษณะการปลูกและการดูแลรักษา ได้แก่

1.1 พืชสวน หมายถึง พืชที่ปลูกโดยใช้พื้นที่น้อย ให้ผลตอบแทนสูง ขณะเดียวกัน ต้องการการดูแลรักษามาก แบ่งย่อยได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ไม้ดอกไม้ประดับ พืชผัก และไม้ผล

1.2 ไร่ หมายถึง พืชที่ปลูกโดยใช้พื้นที่มาก ๆ มีการเจริญเติบโตเร็ว ไม่ต้องการการดูแลรักษาเหมือนพืชสวน ส่วนใหญ่เป็นพืชล้มลุก

2. ปศุสัตว์ (livestock) หมายถึง สัตว์เศรษฐกิจที่มนุษย์นำมาเลี้ยง เพื่อผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง

3. การประมง (fishery) หมายถึง การประกอบอาชีพการเกษตรทางน้ำ แบ่งได้ 3 ประเภท ได้แก่ การประมงน้ำจืด การประมงน้ำเค็ม และการประมงน้ำกร่อย

4. ด้านป่าไม้ (forest) หมายถึงการประกอบอาชีพเกี่ยวกับป่า เช่นการปลูกป่าไม้เศรษฐกิจ การนำผลผลิตจากป่ามาใช้ให้เกิดประโยชน์

2. ความสำคัญของการเกษตรต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

1. การเกษตรเป็นแหล่งที่มาของปัจจัย 4
2. การสร้างความมั่นคงทางอาหาร (food security)
3. การเกษตรมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจของประเทศ
4. แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ เขตอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และสวนพฤกษศาสตร์
5. การแหล่งสร้างงานและรายได้
6. การเสริมสร้างความสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างประเทศ
7. การรักษาสมดุลทางธรรมชาติ
8. ส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

3. ความสำคัญของการเกษตรต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น การเพิ่มขึ้นของปริมาณสินค้าหรือรายได้ของประชาชน รวมถึงการเพิ่มความพึงพอใจและเพิ่มความสุขให้กับประชากรด้วย

การพัฒนาสามารถแบ่งออก เป็น 3 ด้านใหญ่ ๆ คือ

1. การพัฒนาเศรษฐกิจ หมายถึง การพัฒนาด้านการผลิต การจำหน่าย แจก การแลกเปลี่ยน การลงทุนเพื่อทำให้ประชาชนไม่ยากจน
2. การพัฒนาทางสังคม หมายถึง การพัฒนาด้านจิตใจ แบบแผน พฤติกรรม ตลอดถึงความสัมพันธ์ของคนในสังคมเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม
3. การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สร้างกระบวนการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย และประชาชนในประเทศมีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมาย

ความเชื่อมโยงระหว่างการเกษตรกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

1. การเกษตรเป็นอาชีพหลักของคนไทย แม้จะมีการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมในหลาย ๆ ด้านประชากรส่วนใหญ่ของประเทศก็ยังคงประกอบอาชีพทางเกษตร
2. ภาคการเกษตรเป็นแหล่งวัตถุดิบป้อนโรงงานอุตสาหกรรมในประเทศ ผลิตผลทางการเกษตรสามารถนำเข้าโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อแปรรูปออกมาเป็นสินค้าอุตสาหกรรมการเกษตรต่าง ๆ
3. ผลผลิตการเกษตรเป็นปัจจัยส่งเสริมธุรกิจและบริการ
4. การเกษตรเป็นปัจจัยสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ

โสตทัศน์ที่ # 1.2 วิวัฒนาการทางการเกษตร

1. ความหมายและวิวัฒนาการของระบบเกษตรไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน

วิวัฒนาการของระบบเกษตร คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาวะที่ดีขึ้นหรือเจริญขึ้นของการจัดระบบการเกษตร โดยครอบคลุมถึงปัจจัยด้านต่าง ๆ ได้แก่ ปัจจัยด้าน กายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม ที่อาจเกิดจากมนุษย์เป็นผู้กระทำหรือมีอยู่แล้วในธรรมชาติ วิวัฒนาการและพัฒนาระบบเกษตรของไทยได้เปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย

พัฒนาการเกษตรของไทย

สมัยกรุงสุโขทัย (พ.ศ. 1781-1893) การเกษตรในประเทศไทยได้มีการพัฒนามาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ราว พ.ศ. 1800 พ่อขุนรามคำแหงทรงมีรัฐประศาสนโนบายในทางส่งเสริมและบำรุงการเกษตร โดยประชาชนมีอิสระเสรีในการประกอบอาชีพตามถนัด ที่ดินที่ได้ปลูกสร้างทำประโยชน์ขึ้นก็ให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้ปลูกสร้าง และให้เป็นมรดกตกทอดไปถึงลูกหลาน

สมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893-2310) มีการบริหารราชการแผ่นดินแบบจตุสดมภ์ ซึ่งประกอบด้วย กรมเมือง กรมวัง กรมคลัง และกรมนา กรมนามีหน้าที่เกี่ยวกับกิจการไร่นาและสัตว์พาหนะ รวมถึงมีหน้าที่จัดการกับที่ดินรกร้างว่างเปล่าให้มีการใช้ประโยชน์ จัดการเกี่ยวกับการชลประทาน และเก็บภาษีเป็นทางเข้าขึ้นฉางหลวง แสดงให้เห็นถึงการพัฒนา และความเจริญก้าวหน้าที่เกิดขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา

สมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ. 2310-2397) มีการพัฒนาการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจมากขึ้น มีการออกกฎหมายเก็บภาษีอากรการทำเกษตร การผลิตข้าวเพื่อส่งออก รวมถึงการมีกำหนดราคาข้าว

สมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2395-2493) ช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 หลังการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง ประเทศไทยได้มีการนำเทคโนโลยีเครื่องมือ เครื่องจักรกลการเกษตรเข้ามาใช้ในประเทศและยกเลิกการควบคุมการส่งออกข้าว

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่ฐานรากของการเป็นประเทศกสิกรรม ตั้งแต่ผลิตเพื่อยังชีพ ต่อมามีการพัฒนาผลิตเชิงการค้า มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ใช้สารเคมีและเครื่องจักรกลทางการเกษตรเพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตและตอบสนองความต้องการเชิงพาณิชย์ ระบบการเกษตรในประเทศไทยในปัจจุบัน ถูกเรียกว่า เกษตรเคมี (Chemical Agriculture) แต่เมื่อเข้าสู่ยุค Thailand 4.0 รูปแบบการทำเกษตรอาจจะต้องเปลี่ยนไป เมื่อประเทศไทยต้องยอมรับกระแสโลกอนาคต ที่การผลิตทางการเกษตรเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และส่งผลดีต่อผู้บริโภค การสูญเสียเป็นศูนย์ (Zero Waste)

ระบบเกษตรจากอดีตถึงปัจจุบัน

เดิมนั้นเกษตรกรไทยส่วนใหญ่จะเน้นการผลิตโดยใช้หลักการพึ่งพิงธรรมชาติ ด้วยความเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันในระบบการค้าเสรีที่มีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเพื่อให้เกิดผลกำไรสูงสุดเป็นเป้าหมายสำคัญ ส่งผลให้การเกษตรแบบเดิมเปลี่ยนแปลงไป และตกอยู่ในระบบการแข่งขันทั้งสิ้น ระบบการผลิตทางการเกษตรเพื่อการแข่งขันได้เข้ามาพร้อมกับเทคโนโลยีทันสมัยที่สนองต่อการผลิตเพื่อการแข่งขัน โดยที่มีการเรียก ชื่อว่า “The Green Revolution Technology” หรือ การปฏิวัติเขียวทางเทคโนโลยี เป็นการเกษตรที่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกเพื่อเพิ่มผลผลิต ซึ่งได้แก่ ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช สารปฏิชีวนะ สารเคมีกำจัดวัชพืช ระบบเกษตรในยุคของการค้าเสรีนั้น ส่วนใหญ่หรือทั้งหมดจะเป็น การเกษตรเชิงเดี่ยว (Monoculture) ซึ่งเน้นการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ชนิดเดียวและจำนวนมาก ๆ ในพื้นที่ที่จำกัด หรือที่เรียกว่าระบบการเกษตรเชิงพาณิชย์

รูปแบบของเกษตรกรรม

1. รูปแบบเกษตรกรรมหลัก

ระบบการเกษตรกระแสหลัก (mainstream agriculture) หรือ เกษตรกรรมแผนใหม่ (Conventional Agriculture) หรือ เกษตรกรรมเคมี (Chemical Agriculture) หมายถึง ระบบการเกษตรที่เน้นการใช้สารเคมีจำพวกปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อที่จะเพิ่มผลผลิตและเน้นในการผลิตเพื่อส่งออกเป็นหลัก มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ด้านเครื่องจักรกลการเกษตรมากขึ้น มีการใช้แรงงานสัตว์และแรงงานคนลดลง

เกษตรเคมี จะใช้หลักการและแนวคิดการเกษตรแบบแยกส่วน โดยเน้นการผลิตแบบเชิงเดี่ยว (mono culture) ที่เป็นพืชหรือสัตว์เศรษฐกิจชนิดเดียว ในลักษณะเกษตรอุตสาหกรรม มีการใช้พันธุ์ที่ได้จากคัดเลือกโดยหลักการทางพันธุศาสตร์เพื่อให้ได้ผลผลิตสูง เนื่องจากการเกษตรเคมี ก่อให้เกิดผลดีในแง่การเพิ่มผลผลิตจำนวนมากภายในเวลาอันรวดเร็ว แต่ในระยะยาวนั้นก่อให้เกิดผลเสียอย่างมหาศาลต่อตัวเกษตรกร ผู้บริโภค และต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง
2. ระบบนิเวศของสิ่งมีชีวิตในดินสูญเสียความสมดุล
3. สารพิษตกค้างในดินและน้ำ
4. การเกิดสารพิษตกค้างในผลผลิตเกินเกณฑ์ที่กำหนด
5. การใช้สารเคมีป้องกันการเกิดศัตรูพืช ทำให้เกิดการดื้อยาของโรคและแมลงศัตรูพืช
6. เกษตรกรขาดอำนาจในการตัดสินใจวางแผนการผลิตด้วยตนเอง และต้องตกอยู่ใต้อำนาจของบริษัทนายทุนที่ขายปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

2. รูปแบบเกษตรกรรมทางเลือกหรือเกษตรยั่งยืน (sustainable agriculture)

2.1 วนเกษตร (agro-forestry) คือ เกษตรทางเลือกรูปแบบหนึ่ง การเกษตรรูปแบบนี้มีจุดเน้นคือการทำการเกษตรต้องคำนึงถึงระบบนิเวศของป่าเป็นสำคัญ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ การดำรงอยู่ร่วมกันระหว่างพื้นที่ป่ากับการเกษตร การเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ และการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

2.2 เกษตรกรรมผสมผสาน (integrated agriculture) จัดเป็นเกษตรทางเลือกที่เป็นรูปแบบการทำเกษตรที่มีกิจกรรมตั้งแต่สองชนิดขึ้นไป ในช่วงเวลาและพื้นที่เดียวกัน

2.3 เกษตรกรรมแบบธรรมชาติ (natural agriculture or natural farming) คือ ระบบเกษตรกรรมที่สร้างผลผลิตพืช และสัตว์ให้สอดคล้องกับนิเวศของพื้นที่ โดยมีพยายามใช้ปัจจัยและเทคโนโลยีทางการผลิตต่าง ๆ ให้น้อยที่สุด หลักการพื้นฐานของเกษตรกรรมธรรมชาติ 4 ประการ คือ การไม่ไถพรวนดิน การไม่ใช้ปุ๋ยเคมีหรือทำปุ๋ยหมัก การไม่กำจัดวัชพืช และการไม่ใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช

2.4 เกษตรกรรมอินทรีย์หรือเกษตรอินทรีย์ (Organic agriculture or Organic farming) ให้ความสำคัญของคุณภาพอุดมสมบูรณ์ของดินโดยวิธีทางธรรมชาติ ปฏิเสธการใช้ปุ๋ยเคมี สารกำจัดศัตรูพืชและสารเร่งการเจริญเติบโตทุกชนิด หัวใจสำคัญของเกษตรอินทรีย์ คือ การปรับปรุงดินให้มีสภาพอุดมสมบูรณ์มากที่สุด

2.5 เกษตรทฤษฎีใหม่ (New Theory Agriculture) โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ก่อให้เกิดความมั่นคงทางด้านอาหาร การจัดการทรัพยากรน้ำ และความมั่นคงทางด้านรายได้

การแบ่งพื้นที่การเกษตรทฤษฎีใหม่

1. แหล่งน้ำในไร่นา เพื่อใช้ในการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ประมง 30% ของพื้นที่
2. ที่ทำนาปลูกข้าวในฤดูฝนไว้บริโภค ให้พอเพียงตลอดปี 30% ของพื้นที่
3. พื้นที่เพื่อการเพาะปลูกพืชไร่ พืชผัก ไม้ผล พืชสมุนไพร 30% ของพื้นที่
4. พื้นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ และโรงเรือนอื่น ๆ 10% ของพื้นที่ ความสัมพันธ์ของพื้นที่ทั้ง 4

3. รูปแบบทำการเกษตร ตามยุคนวัตกรรม สามารถแบ่งได้ดังนี้

3.1 เกษตรไทยยุค 1.0 คือ ยุคของเกษตรกรรม เป็นช่วงของภาคการเกษตรในประเทศไทยก่อนถึง ปี 2500 เกษตรกรทำมาหาเลี้ยงชีพแบบเกษตรธรรมชาติใช้เทคโนโลยีพื้นบ้าน ส่วนนวัตกรรมที่ใช้ในการเพาะปลูกใหญ่เป็นการต่อยอดนวัตกรรมที่เกิดตามธรรมชาติไม่ใช่นวัตกรรมที่เกิดจากคนสร้าง

3.2 เกษตรไทยยุค 2.0 หรือ ยุคอุตสาหกรรมเบา เป็นการเข้าสู่ยุคเริ่มต้นของอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารนวัตกรรม และเทคโนโลยีที่นำมาจากต่างประเทศ การเกษตรยุคนี้เน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวในพื้นที่มากขึ้น

3.3 เกษตรไทยยุค 3.0 หรือ ยุคอุตสาหกรรมหนัก ประเทศไทยผลิตและขายส่งออกเหล็กกล้า รถยนต์ ก๊าซธรรมชาติ และปูนซีเมนต์ เป็นต้น เน้นการส่งออกทางด้านการเกษตร มีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารขนาดใหญ่

3.4 เกษตรไทยยุค 4.0 กระแสโลกในอนาคตในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ความก้าวหน้าในการพัฒนาเทคโนโลยี
2. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร
3. การให้ความสำคัญกับสุขภาพและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี
4. การสร้างนวัตกรรมเพื่อความเป็นศูนย์ ภายใต้แนวคิดของการตัดสิ่งที่ไม่จำเป็นหรือไม่ต้องการให้น้อยลงเรื่อย ๆ จนเหลือ 0 หรือไม่มีเลย
5. การขาดแคลนทรัพยากรและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศความต้องการพลังงานในโลกจะเพิ่มสูงขึ้น 50%
6. การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เป็นอัจฉริยะต้องสอดคล้องกับแนวคิดสีเขียว

จากกระแสโลกที่กล่าวมาข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่าในอนาคต รูปแบบและวิธีการทำการเกษตรของเกษตรกรไทยต้องมีการเรียนรู้ ที่จะเป็น smart farmer คือ มีการปรับตัวที่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ที่สามารถนำมาปรับใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้เพียงพอกับความต้องการที่เพิ่มขึ้นของประชากรในอนาคต ลดการสูญเสีย ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นยังรวมไปถึงการใช้เทคโนโลยีที่จะช่วยในการจัดการด้านการตลาดของสินค้าเกษตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. การพัฒนาการเกษตรไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับที่ 1-12)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ระบุถึงแผนพัฒนาการเกษตร ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-12 ไว้ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509) เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร
2. การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510 - 2514) เน้นความต่อเนื่องของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร
3. การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) เน้นการผลิตและการส่งออกสินค้าเกษตร
4. การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) เน้นการพัฒนาชนบทและการผลิตในภาคอุตสาหกรรม
5. การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น
6. การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) เน้นการปรับโครงสร้างการผลิตด้านการเกษตรเพื่อให้ครัวเรือนมีรายได้และความเป็นอยู่ดีขึ้น

7. การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 -2539) เน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนา การกระจายผลของการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
8. การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 -2544) เน้นการรักษาขีดความสามารถในการแข่งขัน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
9. การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 -2549) เน้นการผลิตที่มีประสิทธิภาพ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน
10. การพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) เน้นการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนา
11. การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) เน้นความเข้มแข็งของภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหาร และพลังงาน
12. การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เน้นการสร้างความสุขให้เกษตรกรและชุมชนเกษตร

โสตทัศนที่ # 1.3 การเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรไทย

1. การเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรจากสังคมชนบทสู่สังคมเมือง

ความหมายของสังคมชนบทและสังคมเมือง

สังคมชนบท (rural society) หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตเดียวกันและมักอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่มีน้อย มีความสัมพันธ์ในทางสังคมดี มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน มีการพบปะสังสรรค์กันอยู่เสมอ มีความเป็นอยู่ร่วมกัน มีแบบอย่างการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพคล้ายกัน สภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปขึ้นอยู่กับธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ การดัดแปลงธรรมชาติให้ผิดแปลกไปจากเดิมหรือดัดแปลงธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันมีน้อย

สังคมเมือง (urban society) เป็นสังคมที่แวดล้อมไปด้วยตึกอาคารต่าง ๆ และถนนหนทางอันคับคั่งไปด้วยประชาชน ชาวเมืองมักจะทำงานอยู่ในอาคารที่ทำงานของตนมากกว่าที่จะทำงานในกลางแจ้งแดด และขาดความผูกพันกับธรรมชาติ อาชีพส่วนใหญ่มักเป็นงานที่เกี่ยวกับการบริการงานอุตสาหกรรมและธุรกิจต่าง ๆ มีอาชีพต่าง ๆ มากมาย และเป็นอาชีพที่ไม่ใช่การเกษตร ชาวเมืองแต่ละคนจะมีความรู้เฉพาะในงานอาชีพของตน

ความหมายของสังคมชนบทและสังคมเมืองนั้น แตกต่างกันในประเด็นสำคัญ ๆ ดังนี้

1. การประกอบอาชีพ ซึ่งในชนบทจะมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก
2. ความสัมพันธ์ ซึ่งในสังคมชนบทมีความสัมพันธ์อย่างเป็นกันเอง
3. ขนาดชุมชนในสังคมชนบทจะเป็นชุมชนขนาดเล็ก ทำให้คนมีความคุ้นเคยกันและกันมาก
4. ที่ตั้งสังคมชนบทมักจะตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล

ลักษณะของสังคมชนบทและสังคมเมือง

1. ลักษณะสังคมชนบท

1.1 ความเป็นชนบท ประชากรอาศัยอยู่กันอย่างกระจุกกระจาย เป็นหมู่บ้านตำบล ในเนื้อที่อันกว้างใหญ่ ความหนาแน่นของประชากรจึงมีน้อย

1.2 เกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ ทำสวน ทำประมง หรือทำอุตสาหกรรมในครัวเรือนเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก

1.3 ความยากจน ประชาชนมีรายได้น้อย เพราะไม่ได้ทำกิจกรรมเพื่อการค้า หรืออุตสาหกรรม

1.4 ระบบสื่อสารและคมนาคม มีระบบการสื่อสารล้าหลัง ใช้การสื่อสารระหว่างบุคคลมากกว่าสื่อสารมวลชน

1.5 ระบบการขนส่ง ล้าหลังไม่มีความสะดวก

1.6 การศึกษาในสังคมชนบทมักมีการศึกษาต่ำ

1.7 ประชากร มีอัตราความหนาแน่นของประชากรต่ำ

1.8 การจำแนกแจกแจงทางโครงสร้างน้อย กล่าวคือสังคมชนบทเป็นสังคมขนาดเล็ก มีการแบ่งงานอย่างง่าย ๆ

1.9 คนชนบทมักมีการศึกษาน้อย มีความไม่รู้อยู่มากแล้วยังเป็นคนยึดหลักจิตวิสัย

1.10 ความสัมพันธ์ทางสังคม คนชนบทมักเป็นแบบปฐมภูมิคือ มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันไว้เนื้อเชื่อใจกัน

2. ลักษณะสังคมเมือง

2.1 ความเป็นเมือง สังคมเมืองเป็นสังคมที่มีคนอาศัยอยู่ในพื้นที่จำกัดเป็นจำนวนมาก จึงทำให้มีอัตราความหนาแน่นของประชากรสูง

2.2 การอุตสาหกรรม เป็นสังคมที่มีการผลิตโภคภัณฑ์ เป็นจำนวนมากและมักใช้เครื่องจักรกลก้าวหน้า

2.3 พาณิชยกรรม คนเมืองเป็นจำนวนมากมีอาชีพค้าขายหรือเกี่ยวข้องกับการค้า ทั้งการค้าปลีกและค้าส่ง

2.4 งานบริการ งานประเภทนี้มีความใกล้ชิดสัมพันธ์กับอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม

2.5 ระบบการคมนาคมและสื่อสารมีเจริญก้าวหน้ากว่าชนบท

- 2.6 ระบบการขนส่งมีควบคู่ไปกับการคมนาคมซึ่งมักจะมีทั้งปริมาณและคุณภาพเพื่อให้บริการอำนวยความสะดวกแก่ลูกค้าและอุตสาหกรรมที่มีมากในสังคมเมือง
- 2.7 การศึกษา สังคมเมืองเป็นสังคมที่ประชากรมีการศึกษาสูง
- 2.8 ประชากรมีความประชากรหนาแน่นแล้ว
- 2.9 การจำแนกแจกแจงทางโครงสร้าง มีอาชีพหลากหลายประเภท
- 2.10 คนเมืองเปิดกว้างที่จะรับความรู้ ข่าวสาร และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงไม่ยึดมั่นหรือเคร่งครัดประเพณี มีความเชื่อศรัทธาในหลักเหตุผล
- 2.11 ความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบพหุวิทยุมิมีลักษณะตัวใครตัวมันสูง

การเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทสู่สังคมเมือง

สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทสู่ความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ทำให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะของชุมชนเมือง บ้านเมืองพัฒนาขึ้น การติดต่อสื่อสารสะดวกรวดเร็วขึ้น ทำให้สังคมไทยรับรูปแบบวัฒนธรรม ค่านิยมจากภายนอกมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่อสังคมไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะสภาพการดำรงชีวิตของผู้คน

ณรงค์ เล็งประชา กล่าวว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้ชนบทกลายเป็นเมือง เนื่องจากความพยายามของผู้นำประเทศที่ผ่านมาที่ต้องการสร้างความเจริญให้กับชนบท ต้องการเร่งรัดพัฒนา เปลี่ยนสภาพจากชนบทเป็นเมือง ประกอบกับเหตุผลอื่น ๆ

1. เนื่องจากการอุตสาหกรรมขยายตัว ทำให้คนอพยพเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม
2. ความแออัดของเมือง ทำให้เขตที่อยู่นอกเมืองกลายเป็นเมืองไป
3. การคมนาคมขนส่ง มีส่วนทำให้เมืองขยายตัวขึ้น
4. สถานที่ตั้งของสถาบันการศึกษาชั้นสูงและสถาบันทางศาสนา ถ้าตั้งอยู่ ณ ที่ใด ย่อมมีโอกาสที่จะช่วยให้อาณาบริเวณนั้นกลายเป็นเมืองได้
5. สถานที่ตั้งหน่วยงานของรัฐบาล มเป็นเหตุจูงใจให้ประชาชนอพยพเข้าไปทำการค้าขาย และให้บริการต่าง ๆ แก่เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานนั้น

6. การเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจหรือบริการบางอย่าง

อดุลย์ ตันประยูร กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงสังคมชนบทเป็นสังคมเมืองนั้นมีสาเหตุดังต่อไปนี้

1. การแพร่กระจาย (Diffusion) ทางวัฒนธรรม
2. เทคโนโลยี (Technology)
3. อิทธิพลของการสื่อสาร (Mass Communication)
4. การอพยพของประชากร (Migration)
5. เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างสังคม (Change in Social Structure)
6. การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Acculturation)

สรุป การเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรจากสังคมชนบทสู่สังคมเมือง ประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ ความหมายและลักษณะของสังคมชนบทและสังคมเมือง การเปลี่ยนแปลง และสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทสู่สังคมเมือง

2. การเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม

สังคมโลกเปลี่ยนแปลงเป็น 3 ยุค คือ เปลี่ยนจากคลื่นลูกที่ 1 คือสังคมการเกษตร มาสู่คลื่นลูกที่ 2 คือสังคมอุตสาหกรรม และคลื่นลูกที่ 3 คือสังคมข้อมูลข่าวสาร ซึ่งปัจจัยหลักที่เป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกษตรไปสู่ความเป็นสังคมอุตสาหกรรม ได้แก่ การปฏิวัติอุตสาหกรรม หากไม่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมกระบวนการที่สังคมจะเปลี่ยนจากสังคมเกษตรเป็นสังคมอุตสาหกรรมก็อาจจะไม่เกิดขึ้น

การปฏิวัติอุตสาหกรรมกับการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมอุตสาหกรรม

การปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) คือ การเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตจากเดิมที่เคยใช้แรงงานคนและสัตว์พลังงานธรรมชาติ หรือเครื่องมือง่าย ๆ ในสังคมเกษตรกรรมมาเป็นเครื่องใช้เครื่องจักรกลผลิตสินค้าในระบบโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้ได้ผลผลิตในปริมาณมาก

การปฏิวัติอุตสาหกรรมพอจะแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. การปฏิวัติอุตสาหกรรมระยะแรก การปฏิวัติอุตสาหกรรมระยะแรก ประมาณ ค.ศ. 1760 - 1860 เรียกว่า “สมัยแห่งพลังไอน้ำ” เนื่องจากมีการค้นพบพลังไอน้ำและนำเครื่องจักรไอน้ำมาใช้ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมทอผ้า

2. การปฏิวัติอุตสาหกรรมระยะที่สอง การปฏิวัติอุตสาหกรรมในระยะที่สอง ประมาณ ปี ค.ศ. 1860 - 1914 มีการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการผลิตภาคอุตสาหกรรมอย่างแท้จริง เป็นยุคที่ใช้พลังงานเชื้อเพลิงจากก๊าซธรรมชาติ น้ำมันปิโตรเลียมและไฟฟ้า

3. การปฏิวัติอุตสาหกรรมระยะที่สาม ระยะความก้าวหน้าและการขยายตัวของการปฏิวัติอุตสาหกรรม นับตั้งแต่ตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา การปฏิวัติอุตสาหกรรมมีการขยายตัวและความเจริญก้าวหน้าในประเทศภาคพื้นยุโรป

สาเหตุของการปฏิวัติอุตสาหกรรม

1. ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์
2. การสำรวจทางทะเลและการแสวงหาอาณานิคม
3. ความมั่นคงและเสรีภาพทางการเมืองในยุโรป
4. ความพร้อมในการเป็นผู้นำทางการปฏิวัติอุตสาหกรรมของอังกฤษ

ผลของการปฏิวัติอุตสาหกรรม

1. การเพิ่มของจำนวนประชากร
2. การขยายตัวของสังคมเมือง
3. การแสวงหาอาณานิคมและลัทธิจักรวรรดินิยม
4. ความเจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ 20

ผลกระทบของการปฏิวัติอุตสาหกรรมต่อสังคมเกษตร

1. ค่านิยม เกษตรกรมีค่านิยมในความเป็นอยู่แบบสังคมเมืองมากขึ้น
2. แบบแผนการดำรงชีวิต เกษตรกรมีวิถีชีวิตเปลี่ยนไป ตื่นตัวในความเป็นอยู่สมัยใหม่ ใฝ่รู้ แสวงหาเทคโนโลยีเอง
3. เทคโนโลยี เกษตรกรยอมรับเทคโนโลยีจากประเทศที่พัฒนาแล้วมากขึ้น
4. ครอบครัว มีผลกระทบต่อสถาบันครอบครัวของเกษตรกรใน 2 ลักษณะ คือ
 - 4.1 ขนาดและโครงสร้างของครอบครัว
 - 4.2 ความสัมพันธ์ในครอบครัว

3. การเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรสู่ยุคเทคโนโลยีการสื่อสาร

มนุษย์ได้ก้าวเข้าสู่ยุคที่เรียกว่า “สังคมเทคโนโลยีการสื่อสาร” เป็นสังคมที่มีการใช้สารสนเทศรูปแบบต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจเพื่อประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวม ในสังคมสารสนเทศจะทำให้เราได้รับสารสนเทศที่มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการและทันเวลา สังคมสารสนเทศจึงประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญ คือ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีโทรคมนาคมหรือการสื่อสารข้อมูล

ผลกระทบของสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศต่อเกษตรกร

ผลกระทบของสังคมสารสนเทศที่สำคัญที่สุดประเด็นหนึ่งกลับอยู่ที่ตัวของเกษตรกรไทยเองที่ยังขาดความรู้ และความพร้อมที่จะเข้าสู่ยุคสังคมสารสนเทศ ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

1. ปัญหาพื้นฐานการศึกษาของเกษตรกรเอง
2. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของเกษตรกร
3. การยอมรับ ICT ของเกษตรกรไทย

ผลกระทบด้านบุคลากรในงานส่งเสริมการเกษตร

บุคลากรในงานส่งเสริมนี้ นับเป็นส่วนสำคัญที่เกิดผลกระทบมาก เนื่องจากเทคโนโลยีเข้ามาเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นโดยตรง คือต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานที่เคยทำมาจนเคยชิน

และต้องปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยี บุคลากรในงานส่งเสริมจะต้องถูกสร้างให้มีวิสัยทัศน์ในด้านไอทีเพื่อรองรับลักษณะงานที่จำต้องมีการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และเพื่อสร้างรูปแบบการทำงานใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นตามเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงไป

ผลกระทบด้านวิธีการส่งเสริมการเกษตร

วิธีการส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบที่เคยชินจะต้องมีการปรับเปลี่ยนเนื่องจากผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเนื่องจากอุปกรณ์ที่เป็นผลพวงจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีได้เกิดขึ้นมากมาย การส่งเสริมการเกษตรที่เกิดขึ้นจะมีความแตกต่างกว่าเดิมคือสามารถมีปฏิสัมพันธ์สามารถตอบโต้ข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เกษตรกรจะมีบทบาทมากขึ้นในรูปแบบของกลุ่มในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและอาจไปถึงในขั้นของการอภิปรายเพื่อร่วมกันแก้ปัญหา

4. แนวโน้มของการพัฒนาการเกษตรไทยภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรไทย

1. การพัฒนาภาคเกษตรเพื่อสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชาติ
2. การพัฒนาการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
3. การพัฒนาการเกษตรเพื่อความมั่นคงทางอาหาร

แนวทางการพัฒนาการเกษตรไทยเพื่อสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชาติ

1. พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร
2. พัฒนาขีดความสามารถในการผลิต
3. พัฒนาระบบการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุลและยั่งยืน
4. สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร
5. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน
6. เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

นักส่งเสริมกับวิธีการขับเคลื่อนการพัฒนาสู่การปฏิบัติ

1. พัฒนาบุคลากรด้านการเกษตร สหกรณ์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง
2. พัฒนาระบบการทำงานด้านการเกษตร สหกรณ์ และสาขาที่เกี่ยวข้องให้เป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน โดยการลดความซ้ำซ้อนของรูปแบบและโครงสร้างหน่วยงาน ศึกษารูปแบบบทบาทของภาคเอกชนในโครงการลงทุนภาครัฐ ผลักดันให้มีการทำงานเชิงรุก สร้างและพัฒนาระบบควบคุมภายในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการด้านการเกษตร สหกรณ์ และสาขาที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน และสนับสนุนให้มีกลไกตรวจสอบการดำเนินงานทุกระดับเพื่อให้เกิดธรรมาภิบาลเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน

3. พัฒนาการดำเนินงานเน้นการมีส่วนร่วม
4. พัฒนาระบบบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศภาคเกษตร

สรุปแนวโน้มของการพัฒนาการเกษตรไทยภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรไทย

ประกอบสาระสำคัญ 2 ประการดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรไทย

วิถีชีวิตของเกษตรกรจากความเป็นอยู่แบบสังคมชนบท มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนเป็นสังคมเมือง การเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรไทยจากสังคมเกษตรกรรมที่เน้นการใช้แรงงาน และเครื่องจักรขนาดเล็ก สู่สังคมอุตสาหกรรม ที่มีการใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่ เพื่อผลิตสินค้าให้ได้ขนาด ปริมาณ และคุณภาพตามต้องการ สามารถผลิตปริมาณครั้งละมาก ๆ ผนวกกับการเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และเครือข่ายโทรคมนาคม จะนำไปสู่การขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญมีความก้าวหน้าต่อไป

2. ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงต่อสังคมเกษตรไทย

เกษตรกรรับรู้ข่าวสารจากภายนอกเพิ่มมากขึ้น มีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอื่น ๆ มีการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออก มีการเพิ่มผลผลิตสินค้าเกษตรโดยใช้เทคโนโลยี มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เกษตรกรมีค่านิยมเป็นสังคมเมือง เกษตรกรแสวงหาความรู้โดยใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อการเกษตร เกษตรกรมีการปรับตัวโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และแอปพลิเคชันต่าง ๆ เพื่อความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่าย และสามารถติดต่อสื่อสารในรูปแบบกลุ่มในเวลาเดียวกัน

หน่วยที่ 2

นโยบาย แนวโน้มด้านการเกษตรและการส่งเสริมการเกษตร

โสตทัศนศึกษา # 2.1 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับนโยบาย

1. ความหมาย ความสำคัญ และประเภทของนโยบาย

นโยบาย คือ สิ่งที่ผู้บริหารต้องการจะทำหรือต้องการให้เกิดขึ้น” โดยสิ่งที่ต้องการจะทำหรือต้องการให้เกิดขึ้นนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของภารกิจหน้าที่และความรับผิดชอบ และคำว่าผู้บริหารอาจหมายถึงตัวบุคคล กลุ่มบุคคล หรืออาจจะอยู่ในสถานะขององค์กรก็ได้

ความสำคัญของนโยบาย

1. นโยบายช่วยให้ผู้บริหารทราบว่าทำอะไร อย่างไร และใช้ปัจจัยชนิดใดบ้าง
2. นโยบายช่วยให้บุคลากรทุกระดับของหน่วยงานเข้าถึงภารกิจและวิธีการปฏิบัติภารกิจ
3. นโยบายก่อให้เกิดเป้าหมายในการปฏิบัติงาน
4. นโยบายช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการใช้อำนาจของผู้บริหารให้เป็นไปโดยถูกต้อง มีเหตุผล และมีความยุติธรรม
5. นโยบายช่วยให้เกิดการพัฒนาทางการบริหาร
6. นโยบายช่วยให้เกิดความเชื่อมโยงของการดำเนินงานตั้งแต่ระดับองค์กรจนถึงระดับชาติ

ประเภทของนโยบาย

1. นโยบายหลักหรือนโยบายระดับชาติ (national policy) เป็นนโยบายที่คณะรัฐมนตรีหรือรัฐบาลเป็นผู้จัดทำขึ้น
2. นโยบายการบริหาร (administrative policy) เป็นนโยบายที่หน่วยงานระดับกระทรวง และส่วนราชการระดับกรมเป็นผู้จัดทำขึ้น
3. นโยบายเฉพาะกิจ (specific policy) เป็นนโยบายที่หน่วยงานระดับกอง หรือระดับแผนกเป็นผู้จัดทำขึ้น

2. แนวคิดและหลักการในการกำหนดนโยบายด้านการเกษตร

วงจรชีวิตของนโยบาย นโยบายออกเป็น 5 ขั้นตอนใหญ่ ๆ

1. การก่อตัวของนโยบาย
2. การกำหนดนโยบาย

3. การนำนโยบายไปปฏิบัติ
4. การประเมินนโยบาย
5. การต่อเนื่อง การทดแทน และการสิ้นสุดนโยบาย

คุณลักษณะของนโยบายที่ดี

1. กำหนดขึ้นก่อนที่จะมีการดำเนินงาน
2. กำหนดขึ้นเพื่อสนองหรือเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม
3. กำหนดขึ้นจากข้อมูลที่เป็นจริง และครอบคลุมถึงสถานการณ์ในอนาคต
4. สามารถชี้แนวทางในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด
5. เป็นข้อความที่เข้าใจได้ง่าย เป็นลายลักษณ์อักษร และสามารถใช้อธิบายทำความเข้าใจได้
6. ยืดหยุ่น เปลี่ยนแปลงได้ตามความจำเป็นและอย่างมีเหตุผล แต่มันคงอยู่ในหลักการ
7. เป็นเหตุเป็นผล ปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับกฎระเบียบต่างๆ
8. ผู้ปฏิบัติสามารถแปลความและใช้ตัดสินใจได้ด้วยตนเอง
9. มีขอบเขตและระยะเวลาในการใช้นโยบายที่ชัดเจน
10. ได้รับการตรวจสอบและทบทวนเป็นระยะๆ

แนวคิดในการกำหนดนโยบายด้านการเกษตร

1. การกำหนดนโยบายด้านการเกษตรมีหลักและวิธีการเช่นเดียวกับการกำหนดนโยบายอื่นๆ
2. การกำหนดนโยบายด้านการเกษตรมีได้หลาย ขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นผู้กำหนดนโยบายและนโยบายนั้นกำหนดขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์อะไร
3. นโยบายระดับชาติจะไม่ระบุชัดเจนว่าเป็นนโยบายการส่งเสริมการเกษตรหรือนโยบายการพัฒนาการเกษตร แต่จะเป็นนโยบายในภาพรวมๆ
4. นโยบายระดับชาติที่สำคัญและต้องใช้เป็นกรอบในการกำหนดนโยบายระดับรองลงมา
5. นโยบายระดับกระทรวงนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นกระทรวงหลักในการกำหนดนโยบายด้านการเกษตร
6. นโยบายระดับกรมนี้มีส่วนราชการหลายหน่วยที่เกี่ยวข้องกับด้านการเกษตรและส่วนใหญ่อยู่ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
7. ส่วนราชการที่มีหน้าที่หลักในการส่งเสริมการเกษตรคือกรมส่งเสริม
8. นโยบายที่ย่อยลงไปกว่าระดับส่วนราชการหรือกรมนี้มีอีกหลายระดับ
9. ยังมีนโยบายของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรอีกมาก
10. สำหรับนักส่งเสริมการเกษตรควรมีแนวคิดในการกำหนดนโยบายที่กว้างมากขึ้น

หลักการทั่วไปในการกำหนดนโยบาย

1. นโยบายต้องสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และต้องไม่ขัดกับกฎหมายหรือระเบียบต่างๆ
2. การกำหนดนโยบายจำเป็นต้องมีข้อมูลประกอบและอาจต้องมีการวิจัยวิเคราะห์มารองรับ
3. การกำหนดนโยบายต้องอยู่บนพื้นฐานของปัญหา ความต้องการ หรือสิ่งที่คาดหวังให้เกิดขึ้นในอนาคตอย่างแท้จริง
4. ต้องพิจารณาตัดสินใจเลือกประเด็นที่มีน้ำหนักความสำคัญมากพอที่จะควรได้รับการกำหนดให้เป็นนโยบาย
5. มีการวิเคราะห์เพื่อหาข้อเสนอหรือทางเลือกต่างๆ โดยบุคคลฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และยกร่างจัดทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย (policy proposal)
6. ผู้มีอำนาจอย่างเป็นทางการเป็นผู้พิจารณาอนุมัติเห็นชอบและประกาศใช้เป็นนโยบาย

สไลด์ทัศน์ที่ # 2.2 นโยบายการส่งเสริมการเกษตรของประเทศไทย

1. ที่มาของนโยบายการส่งเสริมการเกษตร

นโยบายด้านการเกษตรหรือการพัฒนาการเกษตรถือเสมือนเป็นนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปด้วยในตัวซึ่งมีที่มาสำคัญจากนโยบายและแผนระดับต่างๆ ทั้งระดับชาติ ระดับกระทรวง ระดับส่วนราชการ และระดับพื้นที่ รวมถึงนโยบายของสถาบันการศึกษา องค์กรนอกภาครัฐ และภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีที่มาจากสาระเชิงนโยบายที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบต่างๆ เช่น พระราชบัญญัติ กฎระเบียบ มติคณะรัฐมนตรี การแต่งตั้งคณะกรรมการ ข้อตกลงและพันธสัญญาระหว่างประเทศ และการจัดโครงสร้างของส่วนราชการ

2. สาระสำคัญของนโยบายการส่งเสริมการเกษตร

1. นโยบายด้านการเกษตรระดับชาติ เป็นกรอบนโยบายหลักที่สำคัญและมีพัฒนาการเป็นลำดับขั้นตอนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงได้สรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวกับด้านการเกษตรของแนวนโยบายเหล่านี้ไว้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจแนวนโยบายระดับนี้ได้อย่างชัดเจนขึ้น

- 1.1 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามรัฐธรรมนูญ
- 1.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- 1.3 นโยบายรัฐบาล

2. นโยบายการพัฒนาการเกษตรระดับกระทรวง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นกระทรวงหลักในการพัฒนาการเกษตรของประเทศ จึงได้ประมวลนโยบายการพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จากข้อมูลต่างๆ ทั้งที่อยู่ในรูปของแผนพัฒนาการเกษตร แผนปฏิบัติราชการ 4 ปี และนโยบายของผู้บริหาร

3. นโยบายการส่งเสริมการเกษตรระดับส่วนราชการ นโยบายระดับส่วนราชการซึ่งรวมถึงรัฐวิสาหกิจด้วย เป็นนโยบายในระดับของการแปลงไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีรายละเอียดแตกต่างกันไปและมีความเฉพาะเจาะจงตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน รายละเอียดของนโยบายระดับนี้มีเป็นจำนวนมากยากที่จะรวบรวมไว้ได้ทั้งหมด

4. นโยบายการส่งเสริมการเกษตรระดับพื้นที่ นโยบายระดับพื้นที่ เป็นนโยบายในส่วนของการบริหารราชการส่วนภูมิภาค คือจังหวัดและอำเภอ และการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) รูปแบบต่างๆ และเป็นนโยบายในระดับของการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นให้เกิดผลสำเร็จโดยตรงต่อประชาชนและเกษตรกรในพื้นที่เป็นสำคัญ ซึ่งนโยบายในระดับนี้มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น เพราะเป็นไปตามหลักของการกระจายอำนาจและให้ความสำคัญในการปกครองตนเองแก่ประชาชน

5. นโยบายการส่งเสริมการเกษตรของสถาบันการศึกษา องค์กรนอกภาครัฐ และภาคเอกชน นโยบายของหน่วยงานประเภทนี้มีความเฉพาะเจาะจงและใช้เป็นเพียงเครื่องมือชี้ทิศทางในการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานเท่านั้น

สาระสำคัญของนโยบายด้านการเกษตรและการส่งเสริมการเกษตรที่ปรากฏอยู่ในนโยบายระดับต่างๆ ทั้งระดับชาติ ระดับกระทรวง ระดับส่วนราชการ และระดับพื้นที่ รวมถึงนโยบายของสถาบันการศึกษา องค์กรนอกภาครัฐ และภาคเอกชนนั้นมีรายละเอียดเป็นจำนวนมาก แต่เนื้อหาโดยรวมแล้วไม่ได้แตกต่างกันมากนัก พอที่จะจัดหมวดหมู่ได้เป็น 6 ด้านคือ

1. ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง
2. การส่งเสริมการผลิต
3. การส่งเสริมการตลาด
4. การส่งเสริมเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร
5. การส่งเสริมการใช้ปัจจัยการผลิตและทรัพยากรการเกษตร
6. ด้านการพัฒนาการให้บริการและการบริหารงานส่งเสริมการเกษตร

3. แนวโน้มของนโยบายการส่งเสริมการเกษตร

สามารถสรุปแนวโน้มของนโยบายการส่งเสริมการเกษตรเป็น 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการส่งเสริมหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. ด้านการส่งเสริมการผลิต
3. ด้านการส่งเสริมการตลาด
4. ด้านการส่งเสริมเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร
5. ด้านการส่งเสริมการใช้ปัจจัยการผลิตและทรัพยากรการเกษตร
6. ด้านการพัฒนาการให้บริการและการบริหารงานส่งเสริมการเกษตร

โดยสรุปแล้ว แนวโน้มของนโยบายการส่งเสริมการเกษตรจะต้องมุ่งเน้นในเรื่องประสิทธิภาพ การผลิตทางการเกษตร ความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตร ความอยู่ดีมีสุขของเกษตรกร ความมั่นคงยั่งยืนของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางการเกษตร และการบริหารจัดการและให้บริการที่ดี แก่เกษตรกร ซึ่งทั้งหมดนี้สามารถส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดขึ้นได้บนพื้นฐานของหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง

โสตทัศนที่ # 2.3 การนำนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปปฏิบัติ

1. แนวทางในการนำนโยบายการส่งเสริมการเกษตรไปปฏิบัติ

แนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

เมื่อได้มีการกำหนดนโยบายและอนุมัติหรือประกาศใช้นโยบายดังกล่าวแล้ว ผู้รับผิดชอบและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องนำนโยบายนั้นไป “แปลง” ให้อยู่ในรูปแบบที่จะนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งโดยปกติ ก็จะจัดทำเป็นแผนยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการ กิจกรรม ขั้นตอน และแผนปฏิบัติงาน หรือนโยบาย ในบางลักษณะอาจใช้วิธีการกำหนดแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติ นอกจากนี้ต้องจัดหางบประมาณ สำหรับดำเนินการ และกำหนดผู้รับผิดชอบหรือผู้ปฏิบัติในแต่ละเรื่องให้ชัดเจน

สถานการณ์ที่เอื้อต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ

1. ระบบการบริหารราชการที่มีการกระจายอำนาจและมอบอำนาจลงไปสู่ส่วนภูมิภาคและ ท้องถิ่นมากขึ้น
2. ช่องทางการติดต่อสื่อสารที่สามารถเข้าถึงเกษตรกรได้มากขึ้นและมีความหลากหลาย
3. ความนิยมในการใช้แผนกลยุทธ์หรือแผนยุทธศาสตร์ ในการบริหารงานในทุกระดับ
4. ทิศทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นในเรื่องของกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และการพึ่งพา ตนเองของเกษตรกรและชุมชน

ปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ

1. เป้าหมายต่างๆ ของนโยบาย
2. นโยบายที่ถูกกำหนดขึ้นมานั้นต้องตั้งอยู่บนหลักของเหตุและผล
3. ต้องทำการกำหนดบทบาทของหน่วยงานและผู้ปฏิบัติงานอย่างชัดเจน
4. บุคลากรในหน่วยงานที่เป็นผู้ปฏิบัติต้องมีความพร้อมในการทำงาน
5. โครงสร้างการดำเนินงานจะต้องถูกกำหนดขึ้นมาให้อำนวยความสะดวกต่อความสำเร็จ
6. นโยบายที่จะนำไปปฏิบัตินั้นต้องการแรงสนับสนุนจากภายนอก
7. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง กฎระเบียบ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม

8. นโยบายที่ถูกกำหนดขึ้นมาใหม่นั้น จะต้องไม่ขัดแย้งหรือลดความสำคัญของนโยบายที่กำลังดำเนินการอยู่
9. ต้องได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร

ปัญหาอุปสรรคในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

1. ปัญหาในตัวนโยบาย
2. ปัญหาในการบริหารงาน
3. ปัญหาเกี่ยวกับตัวเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานในระดับรองลงไป
4. ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยมิได้คาดการณ์ไว้ก่อนล่วงหน้า

2. การประเมินนโยบายการส่งเสริมการเกษตร

การประเมินนโยบายเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่ต้องการค้นหาว่าการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นได้ผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด ดังนั้นการประเมินนโยบายจึงเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการกำหนดนโยบายและการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนโยบายให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินนโยบาย

การประเมินนโยบายมีหลักและวิธีการเช่นเดียวกับการประเมินผลการดำเนินงานโดยทั่วไป เพียงแต่การประเมินนโยบายมีมุมมองที่ใหญ่กว่าและกว้างกว่าการประเมินผลแผนงาน โครงการ หรือ กิจกรรม ซึ่งในที่นี้จะไม่อธิบายในรายละเอียดของเทคนิควิธีการมากนัก แต่จะนำเสนอให้เห็นภาพของแนวทางในการประเมินนโยบายโดยรวม

คุณลักษณะที่ดีของการประเมินนโยบาย

1. แสดงให้เห็นถึงผลสำเร็จของการดำเนินงาน
2. ชี้ให้เห็นถึงสาเหตุและข้อบกพร่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้น
3. ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น
4. มีความถูกต้อง แม่นยำ และน่าเชื่อถือ
5. ครอบคลุมในเนื้อหาสาระตามความต้องการของผู้ใช้ประโยชน์
6. นำเสนอในเวลาอันควร
7. สามารถนำไปใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินใจได้

รูปแบบของการประเมินนโยบาย

1. การประเมินก่อนการดำเนินงาน
2. การประเมินระหว่างการดำเนินงานหรือการกำกับติดตามนโยบาย
3. การประเมินภายหลังการดำเนินงาน เป็นการประเมินผลลัพธ์และผลกระทบ

ขั้นตอนการประเมินนโยบาย

1. การศึกษาทำความเข้าใจนโยบาย
2. การกำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมินนโยบาย
3. การกำหนดข้อมูลที่จะต้องรวบรวม
4. การกำหนดแหล่งของข้อมูล
5. การกำหนดเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การเก็บรวบรวมข้อมูล
7. การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล
8. การแปลความและการรายงาน

การนำผลการประเมินนโยบายไปใช้ประโยชน์

1. การนำข้อมูลที่ได้ย้อนกลับไปใช้บริหารจัดการในการนำนโยบายไปปฏิบัติ
2. การนำข้อมูลไปใช้ตัดสินใจในการต่อเนื่อง การทดแทน และการสิ้นสุดนโยบาย

อุปสรรคต่อการนำผลการประเมินนโยบายไปใช้ประโยชน์

1. การไม่เคารพหรือไม่ยอมรับในตัวผู้ทำการประเมิน
2. การไม่มีอิทธิพลบังคับ
3. การสวนกระแส
4. การเสียค่าใช้จ่ายมาก

3. กรณีตัวอย่างการวิเคราะห์เพื่อประเมินนโยบายการส่งเสริมการเกษตร

ผู้ประเมินต้องศึกษานโยบายทั้งจากเอกสารนโยบายและการมอบหรือชี้แจงนโยบายในเวทีต่างๆ ของผู้บริหาร รวมถึงข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนงาน โครงการ และมาตรการต่างๆ เพื่อให้ทราบที่มาว่าทำไมต้องมีนโยบายนี้ สิ่งทีนโยบายนี้ต้องการจะทำหรือมุ่งหวังให้เกิดขึ้นคืออะไร และการดำเนินการตามนโยบายนี้ทำอย่างไร ใครเข้ามาเกี่ยวข้องหรือรับผิดชอบบ้าง ซึ่งในทางปฏิบัติ ผู้ประเมินสามารถวิเคราะห์เพื่อจำแนกแยกแยะนโยบายโดยใช้หลักความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของ

input - process – output – outcome และ impact เข้ามาช่วยให้ง่ายขึ้นในการทำความเข้าใจนโยบาย

กรณีตัวอย่างที่ 1: นโยบายเศรษฐกิจพอเพียง

กรณีตัวอย่างที่ 2: นโยบายแปลงใหญ่

หน่วยที่ 3

แนวคิดในการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืน

โสตทัศนที่ # 3.1 ความหมาย และความสำคัญ ของการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืน

1. ความหมายของการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืน

การพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืน หมายถึง การทำเกษตรกรรมที่เน้นให้เกิดความสมดุลของวิถีชีวิตของคน เศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ในลักษณะของการบริหารจัดการผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่เน้นปริมาณผลผลิตอย่างเดียว แต่เน้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้มีสภาพที่ดีขึ้น และต้องสามารถตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในปัจจุบันได้ เพื่อสร้างโอกาสให้กับเกษตรกรรุ่นต่อ ๆ ไปในอนาคต ทั้งนี้การพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืนนั้น ทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญในการร่วมกันในการพัฒนาการเกษตรให้เกิดความยั่งยืนที่แท้จริง โดยเริ่มตั้งแต่ระดับครัวเรือน ระดับชุมชน และระดับประเทศ ไปจนถึงระดับโลก

2. ความสำคัญในการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืน

1. ความสำคัญต่อเกษตรกร

- 1.1 พึ่งพาตนเองได้
- 1.2 ลดรายจ่ายสร้างรายได้
- 1.3 สุขภาพแข็งแรงและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2. ความสำคัญต่อชุมชน

- 2.1 ความเข้มแข็งชุมชน
- 2.2 ลดการแก่งแย่งผลประโยชน์และการแข่งขัน
- 2.3 สมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. ความสำคัญต่อประเทศ

- 3.1 ความสันติสุข
- 3.2 ลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำ
- 3.3 พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

ผลกระทบที่ส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลกระทบสำคัญที่เกิดขึ้น 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม มีผลต่อการพัฒนาการเกษตรให้เกิดความที่ยั่งยืนเป็นอย่างมาก จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องหันกลับมาคำนึงถึง

แนวทางของการพัฒนาการเกษตรที่มุ่งเน้นการวัดที่ปริมาณเพียงอย่างเดียวไม่ได้ แต่ต้องคำนึงถึงสมดุลด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการพัฒนาการเกษตรให้เกิดขึ้น 3 ระดับ คือ ระดับครัวเรือน ระดับชุมชน และระดับประเทศ

3. เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืน

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืน คือ การทำการเกษตรกรรมบนทางสายกลาง ด้วยพื้นฐานของความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในการทำการเกษตรกรรม ด้วยความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำการเกษตรที่ดีขึ้นตามลำดับ

ความหมายของทางสายกลาง คือ การไม่ยึดมั่นถือมั่น 2 ประการ ได้แก่

1. การไม่ทำให้ตนเองไปสู่ความลำบากเกินไป
2. ไม่ยึดถือหรือยึดติดในหลักการอย่างงมงาย

การเข้าใจถึงการนำหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาการเกษตรได้นั้น มีหลักการพิจารณาอยู่ด้วยกัน 5 ส่วน คือ

1. กรอบแนวคิด
2. คุณลักษณะ
3. คำนิยาม (ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว)
4. เงื่อนไขที่สำคัญ (เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม)
5. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ

โดยเริ่มจากฐานของการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ มีผลทำให้การดำเนินชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เกิดการความยั่งยืน 3 ระดับ คือ

1. บุคคล/ครอบครัว
2. องค์กร/ชุมชน
3. สังคม/ประเทศ

โสตทัศนศึกษา # 3.2 การพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืน

1. การพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืนระดับครัวเรือน

การพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืนระดับครัวเรือน เริ่มจากการพัฒนาจิตใจเกษตรกรและวิถีชีวิตที่ถูกต้องในการทำอาชีพการเกษตร โดยมีเป้าหมายให้เกิดความมั่นคงของฐานะของครอบครัว ความสุขในชีวิตครอบครัว และครอบครัวอาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีและคงสภาพที่สมบูรณ์ ด้วยการทำการเกษตร

ทฤษฎีใหม่ที่สำคัญในเรื่องการออกแบบพื้นที่อยู่อาศัยและที่ทำการเกษตรให้เกิดความสมดุลขึ้นระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนแรกขุดสระกักเก็บน้ำเพื่อทำการเกษตรและการดำรงชีวิตให้มีใช้ได้ตลอดทั้งปี จำนวนร้อยละ 30 ของพื้นที่ทั้งหมด

ส่วนที่สองปลูกข้าวด้วยเทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์ เป็นวิธีการที่ไม่เป็นอันตรายต่อเกษตรกรและใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม จำนวนร้อยละ 30 ของพื้นที่ทั้งหมด

ส่วนที่สามปลูกพืชและผักแบบผสมผสานเพื่อให้เกิดการเกื้อกูลกันในระบบนิเวศในธรรมชาติขึ้น จำนวนร้อยละ 30 ของพื้นที่ทั้งหมด

ส่วนที่สี่พื้นที่สำหรับสร้างที่อยู่อาศัย และเลี้ยงสัตว์ตามแนวทางของระบบเกษตรผสมผสาน จำนวนร้อยละ 10 ของพื้นที่ทั้งหมด

2. การพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืนระดับชุมชน

การพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืนระดับชุมชน ด้วยหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 คือ การรวมกลุ่มและเครือข่ายเพื่อทำกิจกรรมจะทำให้เกิดการพัฒนารัฐบาลขึ้นในระดับที่กว้างขึ้น โดยมีเป้าหมายให้ชุมชนมีฐานมั่นคง ชุมชนมีความเข้มแข็ง และชุมชนมีทรัพยากรใช้อย่างเพียงพอ ด้วยกิจกรรมการผลิตพืชตามมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ การตลาดที่คำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าขึ้นเพื่อสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานให้กับคนในชุมชน การสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม ทั้งนี้ต้องสามารถทำให้ระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตอบสนองตามความต้องการของชุมชนได้ทุกกิจกรรม ควบคู่กับการอนุรักษ์ดูแลรักษาไว้ให้คงอยู่ต่อไปในอนาคต

3. การพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืนระดับประเทศ

การพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืนระดับประเทศ ด้วยหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการตั้งเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สามารถวัดความสำเร็จจะที่เกิดขึ้น 3 ด้าน คือ

1. ด้านเศรษฐกิจของประเทศเกิดความยั่งยืน
2. ด้านสังคมของประเทศเกิดความยั่งยืน
3. ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติของประเทศที่ยั่งยืน

โลตทัศน์ที่ # 3.3 กรณีศึกษาการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืน

1. กรณีศึกษาการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืนระดับครัวเรือนสู่ชุมชน

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้ทำโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อปลุกต้นให้เกิดการพัฒนา ศักยภาพการประกอบอาชีพการทำเกษตรของเกษตรกรทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย เพื่อสนับสนุนให้ เกษตรกรนำแนวทางทฤษฎีใหม่มาปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตร ในพื้นที่ของตนเอง ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับพื้นที่ของเกษตรกร และเพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น ซึ่งเป็น การบูรณาการทำงานของ 5 ส่วน คือ เกษตรกร ราษฎร เกษตร ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษา

รูปแบบความสำเร็จของกรณีตัวอย่างระดับครัวเรือนสู่ระดับชุมชน

1. กรณีตัวอย่างคุณยวง เขียวนิล เริ่มออกแบบพื้นที่ทำกิจกรรมการเกษตรให้มีความผสมผสาน ด้วยการแบ่งพื้นที่ของตนเอง 44 ไร่ ออกเป็น 4 ส่วน เพื่อสร้างพื้นที่ตามรูปแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ จากการวางแผนจัดสรรพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินจนประสบความสำเร็จ ลุงยวงจึงนำเอาความรู้ ที่ได้รับจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่มาใช้พัฒนาชุมชน โดยได้ก่อตั้งขึ้นเป็น ศูนย์เรียนรู้ด้านการพัฒนา ที่ดินตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง นายยวง เขียวนิล ขึ้น ทำให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาที่เปรียบได้กับ “ดอกบัวที่เติบโตโผล่ขึ้นเหนือน้ำ พลิบกลายเป็นเมล็ดเพื่อแพร่จ่ายพันธุ์”

2. กรณีตัวอย่างศูนย์เรียนรู้เพื่อยกระดับศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านนาผาง เป็นกลุ่ม ดำเนินการตามวิธีของเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ มีผู้นำกลุ่มคือนายวิทยา ลาภมาก โดยมีการตั้งเป้าหมายและเงื่อนไข ดังนี้

1. มีกิจกรรมที่หลากหลาย
2. กิจกรรมที่ดำเนินการมุ่งเน้นใช้ในครัวเรือนของสมาชิก และชุมชน
3. แต่ละกิจกรรมที่ดำเนินการมีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกัน
4. เป้าหมายสำคัญไม่ใช่กำไรเป็นตัวเงิน

เห็นได้ว่าความสำเร็จของชุมชนตัวอย่างนั้น เริ่มตั้งจากการตั้งเป้าหมายและเงื่อนไขใน การพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืนให้กับชุมชน โดยมีการดำเนินงานทุกกิจกรรมของชุมชนเน้นการแบ่งปัน ผลประโยชน์ การสร้างความเท่าเทียมขึ้นกับสมาชิกในชุมชน และการทำเกษตรที่คำนึงถึงการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงทำให้ทำให้ศูนย์เรียนรู้เพื่อยกระดับศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง ต้นแบบบ้านนาผาง ได้รับรางวัลรองชนะเลิศ อันดับ 1 หมู่บ้านและบุคคลต้นแบบตามปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง ประจำปี 2554 ตามโครงการอำนาจเจริญอยู่ดีมีสุขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. กรณีศึกษาการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืนระดับประเทศ

นโยบายประชารัฐ เป็นนโยบายระดับประเทศที่มุ่งการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืนของประเทศ ด้วยการสานพลังประชารัฐ คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ช่วยกันพัฒนาประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ เพื่อพัฒนาคุณภาพคน และเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน จึงเป็นนโยบายที่มุ่งสร้างผู้ประกอบการและสร้างธุรกิจในการเกษตร 3 กลุ่ม ได้แก่ เกษตรกร แปรรูป และท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยคณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2558 รับทราบการแต่งตั้งคณะกรรมการภาครัฐและภาคเอกชน 12 คณะ ประกอบด้วย กลุ่ม Value Driver 7 คณะ และกลุ่ม Enable Driven 5 คณะ เพื่อขับเคลื่อนนโยบายสานพลังประชารัฐของรัฐบาล

โครงการตลาดประชารัฐเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนในภาคการเกษตร

รัฐบาลมุ่งพัฒนาระบบเศรษฐกิจภาคการเกษตรของประเทศ ด้วยการสร้างกลไกระบบตลาดเพื่อรองรับสินค้าจากภาคเกษตรทุก ในรูปแบบตลาด 9 ประเภท คือ

1. ตลาดประชารัฐ Green Market
2. ตลาดประชารัฐคนไทยยิ้มได้
3. ตลาดประชารัฐท้องถิ่นสุขใจ
4. ตลาดประชารัฐ กทม. คืบความสุข
5. ตลาดประชารัฐของดีจังหวัด
6. ตลาดประชารัฐ Modern Trade
7. ตลาดประชารัฐของดีวิถีชุมชน ธ.ก.ส.
8. ตลาดประชารัฐต้องชม
9. ตลาดประชารัฐ ตลาดวัฒนธรรม ถนนสายวัฒนธรรม

หน่วยที่ 4

แนวคิด ปรัชญา วัตถุประสงค์ และหลักการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

โสตทัศนศึกษา # 4.1 ความเป็นมา ความหมาย และความสำคัญของการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

1. ความเป็นมาของการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

การส่งเสริมการเกษตรในประเทศไทย

กระทรวงเกษตรประมงและอาหาร (Ministry of Agriculture, Fisheries and Food) ได้มีการจัดหน่วยงานส่งเสริมการเกษตรขึ้น คือ The Agricultural Development and Advisory Service (ADAS) โดยมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. รวบรวมข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ถ่ายทอดไปสู่เกษตรกร
2. เป็นตัวประสานระหว่างเกษตรกรกับงานวิจัยและงานพัฒนา
3. สนับสนุนข้อมูลให้กับหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ในระดับสูง
4. ช่วยดำเนินงานและวัดผล ในการบริหารโครงการที่สำคัญ

การดำเนินงานด้านส่งเสริมการเกษตรของอังกฤษ อาศัยบุคลากรด้านต่าง ๆ ของ ADAS ดำเนินการให้ความรู้ด้านการเกษตร ใน 4 สาขา ด้วยกัน คือ

1. สาขาส่งเสริมการเกษตร (Agriculture Service)
2. สาขาสัตวรักษ์ (State Veterinary Service)
3. สาขาบริการทางวิทยาศาสตร์เกษตร (Agricultural Science Service)
4. สาขาการบริการเกี่ยวกับดินและน้ำ (Land and Water Service)

วิธีการส่งเสริมการเกษตรในประเทศไทย

1. การเยี่ยมพบเกษตรกรรายบุคคล
2. การส่งเสริมแบบกลุ่ม
3. การส่งเสริมแบบมวลชน

การส่งเสริมการเกษตรในประเทศสหรัฐอเมริกา

การส่งเสริมการเกษตรของสหรัฐอเมริกา มีนโยบายที่คล้าย ๆ กับหลาย ๆ ประเทศ คือ

1. เพิ่มประสิทธิภาพของการผลิตทางเกษตร
2. เพิ่มประสิทธิภาพด้านการตลาด
3. พัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
4. พัฒนาคอครบครัวเกษตรกร

5. พัฒนาชนบท
6. พัฒนาด้านข่าวสารและเทคโนโลยีการเกษตร

วิธีการส่งเสริมการเกษตรในสหรัฐอเมริกา

1. การส่งเสริมรายบุคคล
2. การส่งเสริมเป็นกลุ่มบุคคล
 - 2.1 กลุ่มการเกษตร
 - 2.2 กลุ่มเฉพาะโครงการ
 - 2.3 กลุ่มย่อย
3. การส่งเสริมแบบมวลชน

การส่งเสริมการเกษตรในประเทศไทย

1. สมัยก่อนผลิตกรรม เป็นสมัยที่มนุษย์เราคำรงชีวิต ทำมาหากินโดยมุ่งเน้นในเรื่องของการบริโภคมากกว่าการผลิตเพื่อการค้า การขาย

2. สมัยผลิตกรรม เป็นสมัยที่ทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นแหล่งกำเนิดของปัจจัยดำรงชีวิต บางอย่างเริ่มขาดแคลน

การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรได้มาจากหลากหลายสถานการณ์

1. การปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างเกษตรกร
2. การบอกเล่าสืบต่อกันมา
3. การค้นพบปัญหาและแนวทางแก้ไข
4. การนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้
5. การจัดการความรู้
6. การสนับสนุนการรวมกลุ่ม

กระบวนการส่งเสริมการเกษตรให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมของเกษตรกร มีแนวคิดพื้นฐานดังนี้

1. การส่งเสริมการเกษตรเป็นกระบวนการให้การศึกษาอกระบบ (Non-formal Education) และเป็นการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) ในรูปแบบต่าง ๆ
2. การส่งเสริมการเกษตรเป็นการให้บริการ (Services)
3. การส่งเสริมการเกษตรเป็นกระบวนการทำงานร่วมกับเกษตรกรและกลุ่มเป้าหมาย (People Participation)

ดังนั้นการส่งเสริมการเกษตรเป็นทั้งกระบวนการให้การศึกษาอกระบบเป็นการศึกษาตลอดชีพ เป็นการให้บริการความรู้ทางเกษตร และเป็นการผสมผสานแนวคิดของการใช้ความรู้ด้านการเกษตร การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การมีส่วนร่วมของเกษตรกร และความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน นำไปปรับใช้ในกระบวนการส่งเสริมการเกษตรให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมของเกษตรกร โดยการส่งเสริมการเกษตร

มีแนวคิดพื้นฐานที่เป็นกระบวนการให้การศึกษานอกระบบ เป็นการให้บริการและเป็นกระบวนการทำงานร่วมกับเกษตรกรและกลุ่มเป้าหมาย

บทบาทการส่งเสริมการเกษตรกับการพัฒนา

1. การส่งเสริมมีบทบาทหลักต่อการผลิตทางการเกษตร
2. การส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทในเชิงแก้ไขปัญหาในการพัฒนาการเกษตร
 - 2.1 บทบาทของการส่งเสริมในการพัฒนาการเกษตร (Agricultural Development)
 - 2.1.1 การผลิตผลผลิตการเกษตรอย่างชาญฉลาด
 - 2.1.2 การผลิตโดยใช้เทคโนโลยีการผลิตอย่างเหมาะสมกับสภาพของทรัพยากร
 - 2.1.3 การผลิตโดยการระมัดระวังต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม
 - 2.1.4 การผลิตผลผลิตการเกษตรไปสู่การพัฒนาในเชิงอุตสาหกรรมแปรรูปได้
 - 2.2 บทบาทของการส่งเสริมในการพัฒนาชีวิตและครอบครัวเกษตรกร (Farm Family)
 - 2.3 บทบาทของการส่งเสริมการเกษตรต่อการพัฒนาชุมชนในชนบท (Rural Development)
 - 2.4 บทบาทของการส่งเสริมต่อการพัฒนาประเทศ (National Development)

สรุปได้ว่าการส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทต่อการพัฒนาในการผลิตทางการเกษตร และบทบาทในเชิงแก้ไขปัญหาในการพัฒนาการเกษตร ซึ่งรวมถึงบทบาทการพัฒนาการเกษตร การพัฒนาชีวิตและครอบครัวเกษตรกร การพัฒนาชุมชนในชนบท และบทบาทการพัฒนาประเทศ

2. ความหมายและความสำคัญของการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

ความหมายของการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การนำความรู้ วิธีการ และเทคนิคใหม่ ๆ ทางเกษตรไปแนะนำเผยแพร่ให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร แล้วติดตามให้คำแนะนำช่วยเหลือจนบังเกิดผลสำเร็จ ขณะเดียวกันก็นำเอาปัญหาต่าง ๆ ทางเกษตรมาวิเคราะห์หาหนทางแก้ไข

การพัฒนาการเกษตร หมายถึง การทำให้ชีวิต จิตใจ องค์กรความรู้และสติปัญญาของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และนำชีวิต จิตใจ องค์กรความรู้และสติปัญญาที่ดีนั้นไปใช้อย่างเป็นกระบวนการเพื่อพัฒนาสิ่งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน น้ำ อากาศ) วัตถุ พืช หรือสัตว์ให้สิ่งนั้นเกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของผู้ผลิตและผู้บริโภคอย่างกลมกลืน พอเหมาะพอดี และเกื้อกูลกันระหว่างคนด้วยกัน และระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความสำคัญของการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

ความสำคัญของการส่งเสริมการเกษตร สามารถวิเคราะห์ถึงสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้

1. การเกษตรเป็นพื้นฐานของการผลิตอาหารเพื่อเลี้ยงประชากรของโลก
2. การพัฒนาความรู้แก่เกษตรกร
3. การพัฒนารายได้
4. การพัฒนาชีวิตเกษตรกรและครอบครัวเกษตรกร
5. การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
6. การพัฒนาประเทศ

การส่งเสริมการเกษตรจะมีความสำคัญในมิติของการพัฒนาการเกษตรของประเทศไทย ดังนี้

1. การส่งเสริมการเกษตรเป็นการให้การศึกษาเทคนิคใหม่ ๆ ความรู้ใหม่ ๆ
2. ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตร จะทำให้ประเภทและจำนวนผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น
3. มีการจัดวางนโยบาย แผน โครงการ ทั้งพืชและสัตว์ ให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจของประเทศ
4. การส่งเสริมการเกษตร เป็นการช่วยเหลือผู้ที่ประกอบเกษตรกรรมและผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะทำงานและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งในชุมชนและธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด
5. การส่งเสริมการเกษตรเป็นกระบวนการให้ความรู้ที่ไม่เฉพาะด้านเทคนิคเกษตร
6. การส่งเสริมการเกษตรจะช่วยสร้างแรงจูงใจ และกระตุ้นให้เกิดความต้องการในการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

สรุปได้ว่าการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนั้นมีความสำคัญในด้านการพัฒนาความรู้แก่เกษตรกร การพัฒนารายได้ การพัฒนาชีวิตเกษตรกรและครอบครัวเกษตรกร การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติการพัฒนาการเกษตรของประเทศไทยมากขึ้นในการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอาชีพการเกษตรซึ่งเป็นพื้นฐานของการดำรงชีพของประชาชนชาวไทยให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

3. ขอบเขตของการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรมีขอบเขตการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพการผลิตทางการเกษตร การพัฒนาทรัพยากรการผลิต การจัดการกับผลิตผล และการจัดหาทรัพยากรการผลิตที่จำเป็น การจัดระบบเกษตรกรรมที่อยู่อาศัย การพัฒนาคุณภาพบุคลากรด้านการเกษตร ประกอบด้วยตัวเกษตรกร แม่บ้านเกษตรกรและบุตรของเกษตรกร หรือยุวเกษตรกร และการพัฒนาสถาบันเกษตรกร นอกจากนี้การส่งเสริมการเกษตรยังมีขอบเขตเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนเป้าหมาย ความรู้ และเทคโนโลยีที่ส่งเสริมระบบการถ่ายทอดความรู้ และนวัตกรรม

โสตทัศนที่ # 4.2 ปรัชญา วัตถุประสงค์ และหลักการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

1. ปรัชญาของการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

ปรัชญาของการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนั้นเน้นในประเด็นที่สำคัญคือ

1. การส่งเสริมต้องเข้าถึงถิ่นของเกษตรกร
2. การส่งเสริมต้องช่วยเกษตรกรให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้
3. การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรย่อมาอาศัยพื้นฐานความเข้าใจในด้านการเกษตร
4. การส่งเสริมการเกษตรต้องการการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

นอกจากนี้ปรัชญาหรือหลักยึดในการคิดและปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรให้ประสบความสำเร็จก็จะต้องเริ่มงานจากสภาพการณ์ที่เป็นจริงของตัวเกษตรกรและครอบครัวของเขาต้องถือว่าเป็นบุคคลเป้าหมายที่สำคัญที่มีความรู้ความคิดในระดับหนึ่ง ต้องมีทัศนคติที่ดีและเข้าใจในปัญหาที่เผชิญอยู่พยายามแก้ไขให้ถูกทางแนะนำช่วยเหลือให้เขาช่วยตนเองเทคโนโลยีที่นำเข้าไปต้องมีประโยชน์และเหมาะสม ตรงกับความสนใจและความต้องการของเขา

2. วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

วัตถุประสงค์ทั่วไปของการส่งเสริมการเกษตร

1. เพื่อให้บริการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยี
2. เพื่อพัฒนามาตรฐานความเป็นอยู่ของครอบครัวของบุคคลเป้าหมาย
3. เพื่อพัฒนาชุมชนเกษตรให้เจริญก้าวหน้าในด้านจิตใจ สังคม วัฒนธรรม
4. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและกำไรสุทธิด้านการเกษตรอย่างยั่งยืน
5. เพื่อให้เกษตรกรได้รับข่าวสารข้อมูลและการบริการสนับสนุนที่จำเป็นและเพียงพอ
6. เพื่อให้เกษตรกรรู้จักการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

1. กระตุ้นและสนับสนุนให้เกษตรกรมีความสามารถในการผลิตทางการเกษตร
2. แนะนำส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าใจถึงกระบวนการพัฒนาการผลิตที่สมบูรณ์แบบ
3. ช่วยเหลือให้เกษตรกรได้เข้าใจสภาวะต่าง ๆ เกี่ยวกับตนเอง
4. สร้างบรรยากาศให้เกษตรกรมีโอกาสในการพัฒนาปัญหา
5. ช่วยให้สมาชิกในครอบครัวเกษตรกรมีโลกทัศน์ทางเกษตรที่กว้างขวางขึ้น
6. สร้างความภาคภูมิใจและมีอิสระในอาชีพและพึ่งตนเอง
7. มุ่งสู่การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนส่งเสริมการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

สรุปได้ว่า เป้าหมายของการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร มุ่งเน้นการให้คำแนะนำช่วยเหลือเกษตรกร ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม การเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของนักส่งเสริมการนำความรู้ และวิชาการเกษตรแผนใหม่มาใช้ประโยชน์ การให้ความรู้แก่เกษตรกรในด้านวิธีการปฏิบัติที่ทันสมัย และการจัดหาอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานของนักส่งเสริม ให้เพียงพอกับความต้องการ

3. หลักการของส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

หลักการของงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร คือ การส่งเสริมการเกษตรควรเน้นกระบวนการให้การศึกษา ยึดหลักการส่งเสริมการเกษตรแบบผสมผสาน เน้นสิ่งที่จะนำไปส่งเสริมควรเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงแก่กลุ่มบุคคลเป้าหมาย เริ่มจากการแก้ปัญหาหรือความต้องการร่วม เน้นการมีส่วนร่วมกับองค์กรภาคประชาชน มีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินโครงการด้วยความสมัครใจ ทำงานในรูปของกลุ่มหรือสถาบัน มีการสร้างและพัฒนาผู้นำชุมชน เพื่อให้บุคคลเป้าหมายสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม เงื่อนไข สถานการณ์ และกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมหรือชุมชน และตั้งอยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โสตทัศนศึกษา # 4.3 กลยุทธ์ทางการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

1. กลยุทธ์ในการบริหารงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

ที่มาของกลยุทธ์ในการบริหารงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

การบริหารงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ได้ปรับเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นข้างต้น ในปัจจุบันการบริหารงานส่งเสริมการเกษตรยึดกลยุทธ์ รูปแบบการบริหารงาน บุคลากรและงบประมาณ ในลักษณะดังนี้

1. ปรับเปลี่ยนการทำงานของหน่วยงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในลักษณะบูรณาการ
2. ให้เกษตรกรและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
3. วางระบบการบริหารงานโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์
4. สนับสนุนการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น
5. การบริการในภาครัฐที่มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร/ให้ความรู้การเกษตรผ่านสื่อที่เป็นอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น
6. ยึดหลักทางสายกลาง

กลยุทธ์บางประการในการบริหารงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

กลยุทธ์ในการบริหารงานส่งเสริมการเกษตร กลยุทธ์สำคัญที่ควรดำเนินการ ได้แก่ กลยุทธ์บูรณาการการทำงานในมิติของโครงการและงานตามภารกิจ โดยใช้กลไกของคณะทำงาน ซึ่งมีผู้แทน

จากหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมและมีการเชื่อมโยงกันทุกระดับ กลยุทธ์การสร้างและพัฒนาเครือข่าย (Cluster) การผลิตการตลาดสินค้าเกษตร กลยุทธ์การส่งเสริมการเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลยุทธ์ของการมีส่วนร่วมของชุมชน กลยุทธ์บริหารจัดการการผลิตการตลาดสินค้าเกษตรระบบตลาด ข้อตกลง (ระบบการทำงานเกษตรแบบมีพันธะสัญญา) และกลยุทธ์ของการพัฒนาระบบข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร

2. กลยุทธ์การเตรียมชุมชนเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร มี 3 องค์ประกอบคือ

1. ชุมชนระดมพลังความคิดด้วยการร่วมมือร่วมใจ
2. ทำในสิ่งที่จำเป็นต่อความสำเร็จภายใต้พื้นฐานการกลับไปจุดเริ่มต้นใหม่
3. การพัฒนาองค์กรหรือชุมชนในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการรองรับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้นได้

กลยุทธ์การเตรียมชุมชนเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรประกอบด้วย การร่วมวิเคราะห์ปัญหาพร้อม ความสนใจร่วม และความต้องการร่วมของกลุ่มเป้าหมาย การเลียนแบบความสำเร็จของหมู่บ้านที่สำเร็จมาก่อน เพื่อเกิดความเข้าใจเข้าถึงและพัฒนาตนเองได้โดยการพัฒนาการพึ่งพาตนเองเป็นพื้นฐาน การปรับฐานคิดสู่กระบวนทัศน์ใหม่ด้วยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการกระทำที่การปฏิบัติ ก่อให้เกิดปัญญา จนเกิดพันธะสัญญา การสร้างภาวะความเป็นผู้นำที่คัดเลือกจากแกนนำที่อาสาสมัคร และนักส่งเสริมมีการสร้างความเชื่อถือจากกลุ่มเป้าหมาย ด้วยการเอาใจใส่ สนใจ ตั้งใจฟัง และยอมรับในความเป็นตัวตนของเกษตรกร

หน่วยที่ 5

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนากายการเกษตร

โสตทัศน์ที่ # 5.1 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนากายการเกษตรด้านสังคม

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนากายการมนุษย์

พัฒนากายการมนุษย์ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับตัวมนุษย์ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และสังคมสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ วุฒิภาวะ และ การเรียนรู้

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนากายการมนุษย์มีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องตามบริบทและสิ่งแวดล้อม โดยมีผู้คิดและอธิบายไว้หลายคน ในที่นี้จะกล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนากายการมนุษย์ที่สำคัญและใช้ในการส่งเสริมและพัฒนากายการเกษตร ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ فروยด์ แนวคิดทฤษฎีพัฒนากายการทางจิตสังคมของ อิริคสัน และทฤษฎีพัฒนากายการทางความคิดของ เพียเจต์

แนวคิดทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ فروยด์

ซิกมันด์ فروยด์ โดยทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ فروยด์ มีสาระสำคัญ ได้แก่ การทำงานของจิต فروยด์ได้แบ่งการทำงานของจิตเป็น 3 ระดับ ได้แก่

- จิตไร้สำนึก (unconscious mind) เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกไปโดยไม่รู้ตัว
- จิตสำนึก (conscious mind) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลรับรู้ตามประสาทสัมผัสทั้งห้า
- จิตก่อนสำนึก (preconscious mind) เป็นพฤติกรรมในส่วนของประสบการณ์ที่สะสมไว้นอกจากนี้ فروยด์ เชื่อว่าโครงสร้างทางบุคลิกภาพของบุคคล (structure of personality)

ประกอบด้วย 3 ประการ ได้แก่

- ตนเบื้องตันหรืออิด (Id) หมายถึง ตนที่อยู่ในจิตไร้สำนึก (unconscious mind)
- ตนปัจจุบัน หรืออีโก้ (ego) คือ พลังแห่งการใช้หลักของเหตุและผลตามความเป็นจริง (reality principle)
- ตนในคุณธรรมหรือซูเปอร์อีโก้ (superego)

แนวคิดทฤษฎีพัฒนากายการทางจิตสังคมของ อิริคสัน

อิริค อิริคสัน ได้เสนอพัฒนากายการของมนุษย์ไว้ 8 ขั้นตอน

- วัยทารก (infancy period) อายุ 0-2 ปี
- วัยเริ่มต้น (toddler period) อายุ 2-3 ปี
- วัยก่อนไปโรงเรียน (preschool period) อายุ 3-6 ปี

4. วัยเข้าโรงเรียน (school period) อายุ 6-12 ปี
5. วัยรุ่น (adolescent period) อายุ 12-20 ปี
6. วัยผู้ใหญ่ตอนต้น (early adult period) อายุ 20-40 ปี
7. วัยผู้ใหญ่ (adult period) อายุ 40-60 ปี
8. วัยสูงอายุ (aging period) อายุ 60 ปีขึ้นไป

ทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดของเพียเจต์

ฌอง เพียเจต์ สรุปว่าธรรมชาติของมนุษย์มีพื้นฐานติดตัวตั้งแต่กำเนิด 2 ประการ

1. การจัดรวบรวม (organization)
2. การปรับตัว (adaptation)
 - 2.1 การซึมซับหรือการดูดซึมประสบการณ์ (assimilation)
 - 2.2 การปรับโครงสร้างทางชีวปัญญา (accommodation)

เพียเจต์ยังได้อธิบายถึงองค์ประกอบสำคัญที่เสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาเป็น 4 องค์ประกอบ

1. วุฒิภาวะ (maturation)
2. ประสบการณ์ (experience)
3. การถ่ายทอดความรู้ทางสังคม (social transmission)
4. กระบวนการพัฒนาสมดุล (equilibration)

2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

ความต้องการ (Needs) หมายถึง ความอยากได้ ใครได้หรือประสงค์จะได้ และเมื่อเกิดความรู้สึกดังกล่าวจะทำให้ร่างกายเกิดการความขาดสมดุล วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมได้ตามหลักแนวคิด ทฤษฎี และตรงตามความต้องการของเป้าหมายเอง แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการที่ใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ได้แก่ ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ ทฤษฎีความต้องการของแมคเคลแลนด์ ทฤษฎีความต้องการของอัลเดอร์เฟอร์ และทฤษฎีความต้องการของเฮอซ์เบิร์ก

ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์

อับราฮัม มาสโลว์ เชื่อว่ามนุษย์เป็น “สัตว์ที่มีความต้องการ” (wanting animal) และเป็น การยากที่มนุษย์จะไปถึงขั้นของความพึงพอใจอย่างสมบูรณ์ โดยเรียงลำดับความต้องการของมนุษย์ จากขั้นต้นไปสู่ความต้องการขั้นต่อไปไว้เป็นลำดับดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological needs)
2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs)
3. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and love needs)

4. ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง (Esteem needs)
5. ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self-actualization needs)

ทฤษฎีความต้องการของแมคเคลแลนด์

เดวิด แมคเคลแลนด์ มีแนวคิดที่มนุษย์มีการเรียนรู้ความต้องการจากสังคมที่เกี่ยวข้อง จนมีความต้องการที่ถูกก่อตัวและพัฒนาตลอดช่วงชีวิตของตน แมคเคลแลนด์ได้กำหนดความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 3 ประเภท

1. ความต้องการความสำเร็จ (Need for Achievement)
2. ความต้องการความผูกพัน (Need for Affiliation)
3. ความต้องการอำนาจ (Need for Power)

ทฤษฎีความต้องการของอัลเดอร์เฟอร์

เคลย์ตัน อัลเดอร์เฟอร์ เป็นผู้จัดกลุ่มความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งรู้จักกันดีในทฤษฎีที่เรียกว่า ทฤษฎี ERG (ERG theory) ได้แก่

- ความต้องการดำรงชีวิตอยู่ (Existence Needs)
- ความต้องการความสัมพันธ์ (Relatedness Needs)
- ความต้องการก้าวหน้า (Growth Needs)

ทฤษฎีความต้องการของเฮอชเบอร์ก

เฟรดเดอริก เฮอชเบอร์ก ได้เสนอพัฒนา ทฤษฎีสองปัจจัย (Two-Factor Theory) ที่พัฒนา มาจากทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ โดยกล่าวว่าความพึงพอใจและแรงจูงใจเป็นแรงขับให้มนุษย์เกิด พฤติกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ปัจจัยอนามัย (hygiene factors) และปัจจัยจูงใจ (motivating factors)

3. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

แรงจูงใจ (Motivation) เป็นกระบวนการที่โน้มน้าวให้บุคคลที่ถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าโดยจงใจให้ กระทำเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์บางอย่าง ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ สามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม

1. กลุ่มที่เน้นเนื้อหาทฤษฎี
2. กลุ่มเน้นกระบวนการจูงใจ
3. กลุ่มเสริมแรงจูงใจ

ทฤษฎีความคาดหวังของวรูม

วิกเตอร์ วรูม เสนอทฤษฎีความคาดหวังของมนุษย์ (Expectancy Theory) โดยอธิบายว่าความคาดหวังเป็นพฤติกรรมส่วนบุคคล ความต้องการเหตุผลในการที่จะกระทำกิจกรรมใด ๆ เพื่อให้ผลตอบแทนตามที่ตนต้องการหรือความคาดหวังเกิดจากคุณค่าของสิ่งที่มาล่อใจ องค์ประกอบของแรงจูงใจ ในทฤษฎีความคาดหวังของมนุษย์ของวรูม มี 3 องค์ประกอบ (VIE theory)

1. ความพอใจในผลลัพธ์หรือความรุนแรงของความต้องการของมนุษย์ (Valance: V)
2. ความเป็นเครื่องมือของผลลัพธ์ (Instrumentality: I)
3. ความคาดหวัง (Expectancy)

ทฤษฎีแรงจูงใจของเมโย

เอลตัน เมโย อธิบายว่าคนทำงานจะไม่ทำงานอย่างสม่ำเสมอตามที่ได้รับมอบหมาย เพราะนอกจากการทำงานเพื่อเงินที่เป็นค่าตอบแทนแล้ว คนทำงานมีความต้องการทางด้านจิตใจที่ต้องการการตอบสนองด้วย แนวคิดของเมโย สามารถสรุปได้ 5 ประการ

1. ข้อตกลงเบื้องต้นในการทำงาน
2. กลุ่ม
3. การให้รางวัลและการลงโทษ
4. การควบคุมบังคับบัญชา
5. การบริหารแบบประชาธิปไตย

จากแนวคิดของเมโย สามารถปรับใช้ในงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ได้ ดังนี้

1. ข้อเสนอทางจิตวิทยา
2. ให้ความสนใจกับผู้ทำงานมากขึ้น
3. การทำงานเป็นกลุ่ม
4. สร้างคุณค่าของผู้ทำงาน

ทฤษฎีแรงจูงใจของ บี เอฟ สกินเนอร์

บี เอฟ สกินเนอร์ เสนอทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ โดยสรุปได้ว่าหลักการวางเงื่อนไขผลกรรม มีแนวคิดว่าการกระทำใด ๆ ย่อมก่อให้เกิดผลกรรม ดังนั้น ในการสร้างแรงจูงใจตามทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ ของสกินเนอร์ จึงสามารถสรุปได้เป็นผลกรรมเชิงบวก ได้แก่ การเสริมแรง กับ ผลกรรมเชิงลบ ได้แก่ การลงโทษ ในการวางเงื่อนไขนั้น จะใช้ผลกรรมที่ต้องการเป็นตัวควบคุมให้เกิดพฤติกรรมที่ต้องการ โดยหากผลกรรมที่ต้องการเป็นเชิงบวกหรือการมีพฤติกรรมที่ต้องการให้เพิ่มขึ้น จะเรียกว่า การเสริมแรง แต่หากผลกรรมที่ต้องการเป็นผลกรรมเชิงลบหรือการมีพฤติกรรมที่ลดลง เรียกว่า การลงโทษ

โสตทัศนที่ # 5.2 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรด้านเศรษฐกิจ

1. ทฤษฎีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น

ทฤษฎีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้นเป็นทฤษฎีที่เสนอโดย วอลท์ ดับเบิลยู โรสโตว์ การพัฒนาของ โรสโตว์ มีอยู่ 5 ขั้น

1. ชั้นระบบเศรษฐกิจสังคมเป็นแบบดั้งเดิม (The traditional society)
2. ชั้นเตรียมการพัฒนา (The pre-conditions for take-off)
3. ชั้นเข้าสู่กระบวนการพัฒนา (Take-off stage)
4. ชั้นการทะยานตัวเข้าสู่ภาวะของการพัฒนา (Drive to maturity)
5. ชั้นอุดมสมบูรณ์ (Stage of high mass consumption)

2. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยมีองค์ประกอบและรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้

1. ความพอประมาณ
2. ความมีเหตุผล
3. มีภูมิคุ้มกัน

โดยมี “เงื่อนไข” ของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง 2 ประการ

1. เงื่อนไขความรู้
2. เงื่อนไขคุณธรรม

การส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียงสู่เกษตรกรและชนบทไทย

1. นโยบายและกระแสสังคม
2. ควรมีการสำรวจศักยภาพชุมชน
3. ควรมีศูนย์บริการวิชาการชุมชนเบ็ดเสร็จ
4. บริษัทเชื่อมโยงธุรกิจชุมชน
5. กฎหมาย
6. กองทุน
7. ภาครัฐควรปรับวิธีการงบประมาณ ของหน่วยราชการต่างๆ
8. สื่อเพื่อสังคม
9. การวิจัยเพื่อชุมชน

การแปลงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่กิจกรรมการปฏิบัติ

1. การพัฒนาต้องเกิดจากภายในจึงจะมั่นคง
2. การพัฒนาต้องเป็นลำดับขั้นตอน
3. เน้นเรื่องความสามารถพึ่งตนเองเป็นมาตรฐานขั้นต้น
4. ศึกษาทดลองจนหาวิธีที่เหมาะสมโดยเริ่มจากขนาดเล็กก่อน
5. การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กันไป
6. การพัฒนาที่ดีต้องไม่ก่อให้เกิดมลภาวะต่อสภาพแวดล้อม
7. การพัฒนาจะได้ผลดี ต้องเป็นไปตามลักษณะทางภูมิสังคมศาสตร์ของท้องถิ่น
8. การพัฒนาจะได้ผลดีต้องอาศัยหลักวิชาและวิธีการที่เหมาะสม
9. การพัฒนาจะได้ผลดีต้องทำการเป็นรูปแบบโครงการ
10. การพัฒนาจะได้ผลดีต้องมีการประสานงานและบูรณาการ
11. โครงการพัฒนาจะดำเนินการได้ดีต้องมีสำนักงานรับผิดชอบ และ
12. การพัฒนาจะสำเร็จได้ ต้องอาศัยความขยัน อดทน อย่างต่อเนื่องและยาวนาน

ทฤษฎีใหม่ทางการเกษตร

ทฤษฎีใหม่ทางการเกษตร หรือ เกษตรทฤษฎีใหม่ (New theory in Agriculture) เป็นแนวทางหรือหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีแนวทางหรือหลักการ ดังนี้

1. มีการบริหารและจัดแบ่งที่ดินแปลงเล็ก
2. มีการคำนวณโดยหลักวิชาการ
3. มีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบ โดยมีถึง 3 ชั้น ได้แก่

ทฤษฎีใหม่ทางการเกษตรขั้นต้น หรือทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง

การจัดสรรพื้นที่ที่อยู่อาศัยและที่ทำกินให้แบ่งพื้นที่ ออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 30:30:30:10

1. พื้นที่ส่วนที่หนึ่ง ประมาณ 30% ให้ขุดสระเก็บกักน้ำ
2. พื้นที่ส่วนที่สอง ประมาณ 30% ให้ปลูกข้าวในฤดูฝน
3. พื้นที่ส่วนที่สาม ประมาณ 30% ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร ฯลฯ
4. พื้นที่ส่วนที่สี่ ประมาณ 10% เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์และโรงเรือนอื่น ๆ

อัตราส่วนดังกล่าวเป็นสูตรหรือหลักการโดยประมาณเท่านั้น สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมโดยขึ้นอยู่กับสภาพของพื้นที่ดิน ปริมาณน้ำฝนและสภาพแวดล้อม

ทฤษฎีใหม่ทางการเกษตรขั้นที่สอง

ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูป กลุ่ม หรือสหกรณ์ ร่วมแรง ร่วมใจกันดำเนินการในด้าน

1. การผลิต (พันธุ์พืช เตรียมดิน ซลประทาน ฯลฯ)
2. การตลาด (ลานตากข้าว ยุ้ง เครื่องสีข้าว การจำหน่ายผลผลิต)
3. ความเป็นอยู่ (กะปิ น้ำปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ)
4. สุวีستیการ (สาธารณสุข เงินกู้)
5. การศึกษา (โรงเรียน ศูนย์การศึกษา)
6. สังคมและศาสนา

กิจกรรมทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะ ส่วนราชการ องค์กรเอกชน ตลอดจนสมาชิกในชุมชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญ

ทฤษฎีใหม่ทางการเกษตรขั้นที่สาม

ขั้นที่สามคือการติดต่อประสานงาน เพื่อจัดหาทุน หรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร หรือบริษัท ห้างร้านเอกชน มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารกับ บริษัท จะได้รับประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ

1. เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาสูง
2. ธนาคารกับบริษัทสามารถซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ
3. เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคได้ในราคาต่ำ เพราะรวมกันซื้อเป็นจำนวนมาก
4. ธนาคารกับบริษัทจะสามารถกระจายบุคลากร

ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่ทางการเกษตร

1. ให้ประชาชนพออยู่พอกินสมควรแก่อัตภาพในระดับที่ประหยัด ไม่อดอยาก และเลี้ยงตนเองได้
2. ในหน้าแล้งมีน้ำน้อยก็สามารถเอาน้ำที่เก็บไว้ในสระ มาปลูกพืชผักต่าง ๆ ได้
3. ในปีที่ฝนตกตามฤดูกาลโดยมีน้ำดีตลอดปี
4. ในกรณีที่เกิดอุทกภัยก็สามารถที่จะฟื้นตัว และช่วยตัวเองได้ในระดับหนึ่ง

โสตทัศนศึกษา # 5.3 แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรด้านสิ่งแวดล้อม

1. หลักปรัชญาสีเขียว

ปรัชญาสีเขียว (green Philosophy) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นจากปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์อย่างรุนแรง เป็นปรัชญาที่ยึดหลัก 4 ประการ

1. ปรัชญาทางนิเวศหรือปรัชญาสีเขียว
2. ปรัชญาความรับผิดชอบต่อสังคม

3. ปรัชญาประชาธิปไตยพื้นฐาน
4. ปรัชญาอหิงสธรรม

จุดแข็งจุดอ่อนของปรัชญาสีเขียว

1. จุดแข็ง ปรัชญาสีเขียวเป็นแนวทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ ให้ความสำคัญกับการจัดการระบบนิเวศและการบริหารจัดการสังคมที่กำลังเป็นวิกฤตการณ์ของโลกอยู่ในขณะนี้

2. จุดอ่อน วิกฤตการณ์ของโลกและวิกฤตการณ์ของสังคมไม่ได้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติแต่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ แต่ปรัชญาสีเขียวไม่ได้ให้ความสำคัญกับตัวมนุษย์

ถ้ามนุษย์มีพฤติกรรมตามหลักคำสอนในศาสนาและยึดหลักปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมตามหลักการของปรัชญาสีเขียว วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นกับโลกและสังคมในขณะนี้ก็จะหมดไป และไม่น่าจะเกิดขึ้นอีกในอนาคต

2. เกษตรกรรมทางเลือก

เกษตรทางเลือกเป็นรูปแบบการทำการเกษตรรูปแบบหนึ่งที่มีมุ่งเน้นการรักษาความสมดุลของธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยมีเงื่อนไขการทำเกษตรทางเลือกไว้ดังนี้

1. สอดคล้องกับระบบนิเวศ
2. สามารถพึ่งพาตนเองได้
3. ใช้ประโยชน์และพัฒนาภูมิปัญญาพื้นบ้าน
4. ส่งเสริมให้เกษตรกรมีบทบาทหลักในการพัฒนาความรู้ การวิจัยหาองค์ความรู้ในการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน

เกษตรทางเลือกจะมุ่งเน้นการทำการเกษตรที่อนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม หลักการของเกษตรทางเลือกจึงเน้นความสอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ โดยการประยุกต์ปรับใช้กลไกนิเวศธรรมชาติสำหรับการทำเกษตร ที่สำคัญ ได้แก่ การหมุนเวียนธาตุอาหาร การสร้างความอุดมสมบูรณ์ของดิน และความสัมพันธ์แบบสมดุลของสิ่งมีชีวิตที่หลากหลาย

การทำการเกษตรในรูปแบบเกษตรทางเลือก สามารถจำแนกได้เป็น 5 รูปแบบ

1. วนเกษตร
2. เกษตรผสมผสาน
3. เกษตรธรรมชาติ
4. เกษตรอินทรีย์
5. เกษตรทฤษฎีใหม่

3. หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

หลักการที่ 1 การใช้อย่างยั่งยืน

หลักการที่ 2 การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

หลักการที่ 3 การสงวนของหายาก

หลักการอนุรักษ์ทั้ง 3 หลักการนี้มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ ต้องใช้ร่วมกันตั้งแต่การใช้ทรัพยากรต้องวิเคราะห์ให้ได้ว่า จะมีทรัพยากรใช้ตลอดไปหรือไม่ ถ้าใช้แล้วทรัพยากรใดที่มีความเสื่อมโทรมเกิดขึ้นหรือถ้าสิ่งใดใช้มากเกินไป จำเป็นต้องมีการสงวนหรือเก็บรักษาไว้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าขั้นตอนทั้ง 3 หลักการนี้มีการผสมผสานหรือบูรณาการกันเสมอ

หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรทางชีวภาพ ซึ่งสามารถประยุกต์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ โดยประกอบด้วยหลักการที่เรียกว่า “หลักการ 7 Is”

1. การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ (Investigation)
2. ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ (Information)
3. นวัตกรรมในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ (Innovation)
4. การส่งเสริมสนับสนุน (Incentives)
5. การบูรณาการ (Integration)
6. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Indigenous Community)
7. ความร่วมมือระหว่างประเทศ (International Cooperation)

หน่วยที่ 6

แนวคิด ทฤษฎีเชิงพฤติกรรม การเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงในงานส่งเสริมและ พัฒนาการเกษตร

โสตทัศน์ที่ # 6.1 แนวคิด ทฤษฎีเชิงพฤติกรรมในงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

1. แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการมนุษย์ในงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

ความหมายของพัฒนาการมนุษย์

พัฒนาการมนุษย์ (Human Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ ทั้งในด้านโครงสร้าง (Structure) และแบบแผน (Pattern) ของร่างกายทุกส่วนอย่างมีขั้นตอนและเป็นระเบียบแบบแผน จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของมนุษย์ 3 ประการ ได้แก่ การเจริญเติบโต (Growth) วุฒิภาวะ (Maturation) และการเรียนรู้ (Learning)

แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการมนุษย์

1. แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการทางจิตสังคม

อีริก อีริกสัน ได้พัฒนาแนวคิดโดยเน้นถึงสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล โดยอีริกสัน ได้เสนอพัฒนาการของมนุษย์ไว้ 8 ชั้น

ขั้นที่ 1 ความเชื่อใจไว้วางใจ (trust) หรือ ความไม่ไว้วางใจ (mistrust) เป็นขั้นวัยทารก (infancy period) วัยนี้เป็นพื้นฐานที่สำคัญของพัฒนาการมนุษย์ในวัยต่อไป

ขั้นที่ 2 ความเป็นตัวของตัวเองอย่างอิสระ (autonomy) หรือ ความละอายและสงสัยไม่แน่ใจ ในการกระทำของตนเอง (shame and doubt) เป็นวัยเริ่มต้น (toddler period) อายุ 2-3 ปี

ขั้นที่ 3 ความคิดริเริ่ม (initiative) หรือ ความรู้สึกผิด (guilty) เป็นวัยเด็กก่อนไปโรงเรียน (preschool period) อายุ 3 - 6 ปี

ขั้นที่ 4 ความขยันเอาการเอางาน (industry) หรือ ความมีปมด้อย (inferiority) เป็นวัยเข้าโรงเรียน (school period) อายุ 6-12 ปี

ขั้นที่ 5 ความเข้าใจอัตลักษณ์ของตนเอง (identity) หรือ ความสับสนในบทบาท (role confusion) เป็นช่วงวัยรุ่น (adolescent period) อายุ 12 - 18 ปี

ขั้นที่ 6 ความผูกพันรักใคร่ (intimacy) หรือ ความรู้สึกโดดเดี่ยว (isolation) เป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้น (early adult period) อายุ 18-35 ปี

ขั้นที่ 7 ความอนุเคราะห์เกื้อกูล (generativity) หรือ ความคิดถึงแต่ตนเอง (self-absorption) เป็นวัยผู้ใหญ่ (adult period) อายุ 35-55 ปี

ขั้นที่ 8 ความมั่นคงทางจิตใจ (integrity) หรือ ความสิ้นหวัง (despair) เป็นวัยสูงอายุ (aging period) อายุ 55 ปีขึ้นไป

แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการทางความคิด

ฌอง เพียเจต์ ให้ความหมายของการคิดหมายถึง การกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยปัญญา โดยสรุปว่าการคิดของบุคคลเป็นกระบวนการใน 2 ลักษณะ คือ

1. กระบวนการซึมซับหรือการดูดซึมประสบการณ์ (assimilation)
2. กระบวนการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง (accommodation)

ผลจากการคิดนี้จะทำให้พัฒนาวิธีการคิดของบุคคลจากระดับหนึ่งไปสู่ระดับที่สูงกว่า สรุปได้ว่าธรรมชาติของมนุษย์มีพื้นฐานติดตัวตั้งแต่กำเนิด 2 ประการ คือ

1. การจัดรวบรวม (organization)
2. การปรับตัว (adaptation)

2.1 กระบวนการซึมซับหรือการดูดซึมประสบการณ์ (assimilation)

2.2 กระบวนการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง (accommodation)

ทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดของฌองเพียเจต์ ได้แบ่งพัฒนาการออกเป็น 4 ขั้นตามลำดับอายุ

ขั้นที่ 1 ขั้นประสาทรับรู้และการเคลื่อนไหว (sensorimotor stage) อายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 2 ปี

ขั้นที่ 2 ขั้นเตรียมสำหรับความคิดมีเหตุผล (Preoperational Stage) ตั้งแต่อายุ 2-7 ปี

2.1 ขั้นก่อนเกิดความคิดรวบยอดอย่างใช้เหตุผล (Preconceptual Thought)

2.2 ขั้นการคิดแบบญาณหยั่งรู้ นึกเองโดยไม่ใช้เหตุผล (Intuitive Thought)

ขั้นที่ 3 ขั้นการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงรูปธรรม (Concrete Operational Stage) อายุระหว่าง 7 - 11 ปี

ขั้นที่ 4 ขั้นการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงนามธรรม (Formal Operational Stage) อายุระหว่าง 11-15 ปี

นอกจากนี้เพียเจต์ยังได้อธิบายถึงองค์ประกอบสำคัญที่เสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาและความคิดเป็น 4 องค์ประกอบ

1. วุฒิภาวะ (maturation)
2. ประสบการณ์ (experience)
3. การถ่ายทอดความรู้ทางสังคม (social transmission)
4. กระบวนการพัฒนาสมดุล (equilibration)

2. ความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์

ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์

พฤติกรรมของมนุษย์ (Human Behavior) เป็นกิจกรรมหรือลักษณะต่างๆ ที่บุคคลแสดงออกมาโดยผู้อื่นสามารถสังเกตเห็นได้หรือไม่สามารถสังเกตเห็นได้

ความสำคัญของการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์

1. ความสำคัญต่อตัวนักส่งเสริม
2. ความสำคัญต่อเกษตรกร
3. ความสำคัญต่อชุมชนและสังคม
4. ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

องค์ประกอบของพฤติกรรม

1. เป้าหมายหรือความมุ่งหมาย (Goal)
2. ความพร้อม (Readiness)
3. สถานการณ์ (Situation)
4. การแปลความหมาย (Interpretation)
5. การตอบสนอง (Respond)
6. ผลที่ได้รับ (Consequence)
7. ปฏิกริยาต่อความผิดหวัง (Reaction to Threat)

วิธีการศึกษาพฤติกรรม

1. วิธีการทดลอง (Experimental Method)
2. วิธีการสำรวจ (Survey Method)
3. วิธีการตรวสอบจิตตนเอง (Introspection Method)
4. วิธีการสังเกตอย่างมีระบบ (Systematic Observation Method)
5. วิธีการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire Method)
6. วิธีการทดสอบทางจิตวิทยา (Psychological Test Method)

3. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ในงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตวิเคราะห์

โดยทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ ได้แบ่งการทำงานของจิตเป็น 3 ระดับ

1. จิตไร้สำนึก (unconscious mind)
2. จิตสำนึก (conscious mind)
3. จิตก่อนสำนึก (preconscious mind)

นอกจากนี้ฟรอยด์ เชื่อว่าโครงสร้างทางบุคลิกภาพของบุคคล (structure of personality)

ประกอบด้วย 3 ประการ

1. ตนเบื้องตัน หรืออิด (Id)

2. ตนปัจจุบัน หรืออีโก้ (ego)
3. ตนในคุณธรรมหรือซูเปอร์อีโก้ (superego)

ทฤษฎีพหุปัญญา

การ์ตเนอร์ ได้แบ่งสติปัญญาออกเป็นประเภทต่างๆ ซึ่งสติปัญญาดังกล่าวจะทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะในผู้ใหญ่ซึ่งมีบทบาทในชีวิตประจำวันที่สลับซับซ้อนมีการผสมผสานการใช้สติปัญญาในด้านต่างๆ เข้าด้วยกัน ในการปฏิบัติบทบาทของตน โดยทฤษฎีพหุปัญญาของการ์ตเนอร์ แบ่งสติปัญญาออกเป็น 8 ด้าน

1. สติปัญญาด้านดนตรี (Musical Intelligence)
2. สติปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ (bodily-kinesthetic intelligence)
3. สติปัญญาด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะและคณิตศาสตร์ (logical-Mathematical intelligence)
4. สติปัญญาด้านภาษา (linguistic intelligence)
5. สติปัญญาด้านเนื้อหามิติสัมพันธ์ (Visual-Spatial intelligence)
6. สติปัญญาด้านการเข้ากับผู้อื่น (Interpersonal Intelligence)
7. สติปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence)
8. สติปัญญาด้านความเข้าใจในธรรมชาติ (Naturalist Intelligence)

งานส่งเสริมและพัฒนากิจกรรม สามารถนำแนวคิดของการ์ตเนอร์มาใช้ได้ ดังนี้

1. ควรได้รับการส่งเสริมให้ใช้ปัญญาด้านที่ถนัด
2. ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ควรมีรูปแบบที่หลากหลาย
3. ในการประเมินการเรียนรู้ ควรวัดจากเครื่องมือที่หลากหลาย

แนวคิดการมีส่วนร่วม

รูปแบบของการมีส่วนร่วม (participatory approach) มีใช้มานานแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน หรือการพัฒนาชนบท การส่งเสริมรูปแบบมีส่วนร่วม แฝงอยู่ในหลายกิจกรรมของการส่งเสริม ไม่ว่าจะเป็นการบริการเบ็ดเสร็จที่จุดเดียวของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล หรืออยู่ในกิจกรรมการประชุมที่ต้องการระดมความคิดและหาข้อสรุป

หลักการสำคัญของการส่งเสริมในรูปแบบการมีส่วนร่วม นักส่งเสริมต้องเรียนรู้และเข้าใจถึงความหมายที่แท้จริงของการมีส่วนร่วม จุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วม กระบวนการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบ PAP และ IPA จึงทำให้การส่งเสริมในรูปแบบนี้ประสบผลสำเร็จ

ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตร ดังนี้

1. เกิดการกระจายอำนาจการตัดสินใจสู่ผู้ปฏิบัติมากขึ้น (empowerment)
2. การช่วยเหลือตัวเองจะเกิดขึ้นเพราะตัวเองมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ รัฐบาลจะช่วยน้อยลง (self - sustainable)
3. การแก้ปัญหาจะมองภาพที่เป็นลักษณะองค์รวม (holistic view)
4. เกิดการยอมรับ เกิดการเปลี่ยนแปลงเรียนรู้ ยอมรับวิธีการมีส่วนร่วม (participation)

แนวคิดการพึ่งพาตนเอง

การพึ่งพาตนเอง (Self-Reliance) หมายถึง ความสามารถในการดำรงตนอยู่ได้อย่างอิสระ มั่นคง สมบูรณ์ ซึ่งการพึ่งตนเองได้นั้น

ในหลักการและแนวทางการพึ่งพาตนเอง โดยพิจารณาตามหลักสังคมวิทยา การพึ่งพาตนเองสามารถพิจารณาใน 5 องค์ประกอบที่สำคัญ คือ การพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี (Technology) การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ (Economic) การพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ (Resource) การพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ (Moral) และการพึ่งตนเองได้ทางสังคม (Social) ซึ่งเราสามารถเรียกรวมเป็นคำย่อว่า TERMS

แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่

ทฤษฎีใหม่ หมายถึง หลักการที่เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับเกษตรกรที่มีที่ดินอยู่ประมาณ 15 ไร่ ให้มีน้ำในการเกษตรและการเป็นอยู่อย่างพอเพียง เพื่อความพออยู่พอกิน ไม่อดอยาก มีปัจจัยสี่บำรุงชีวิตอย่างพอเพียงไม่ขาดแคลน และมีชีวิตที่เป็นสุขพอสมควรแก่อัตภาพ

ขั้นที่ 1 ทฤษฎีใหม่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสถียรภาพของการผลิต เสถียรภาพด้านอาหารประจำวัน ความมั่นคงของรายได้ ความมั่นคงของชีวิต และความมั่นคงของชุมชนชนบท เป็นเศรษฐกิจพึ่งตนเองมากขึ้น มีการจัดสรรพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัย ให้แบ่งพื้นที่ ออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 30:30:30:10

ขั้นที่ 2 ทฤษฎีใหม่ขั้นกลาง คือ ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่ม หรือ สหกรณ์ ร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการในด้านต่างๆ คือ การผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา และสังคมกับศาสนา

ขั้นที่ 3 ทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้า คือ ติดต่อประสานงาน เพื่อจัดหาทุน หรือแหล่งเงิน

โสตทัศนที่ # 6.2 แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ในงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

1. ความหมายและความสำคัญของการเรียนรู้ในงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

ความหมายของการเรียนรู้

การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรของตัวบุคคล ที่เกิดจากการได้รับความรู้ (knowledge) การฝึกฝน (training) เสริมทักษะ (skill) การสร้างความเข้าใจ (understanding) การปรับทัศนคติ (attitude) การสร้างเสริมนิสัย การสร้างเสริมประสบการณ์ (experience) ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมนี้มีความสัมพันธ์กับศักยภาพของบุคคล (performance) สภาพแวดล้อมของบุคคล (environment) สิ่งเร้า (stimulus) และแรงเสริม (reinforcement)”

องค์ประกอบของการเรียนรู้

1. แรงขับ (Drive)
2. สิ่งเร้า (Stimulus)
3. การตอบสนอง (Response)
4. การเสริมแรง (Reinforcement)

ธรรมชาติของการเรียนรู้

1. มีสิ่งเร้ามากระตุ้นบุคคล (stimulus)
2. บุคคลสัมผัสสิ่งเร้าด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 (sensation)
3. บุคคลแปลความหมายหรือรับรู้สิ่งเร้า (perception)
4. บุคคลเกิดความคิดรวบยอด (concept)
5. บุคคลมีปฏิกิริยาตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสิ่งเร้าตามที่รับรู้ (response)
6. บุคคลเกิดการเรียนรู้ (learning) และเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม (behavior change)

การถ่ายทอดการเรียนรู้

1. การถ่ายทอดการเรียนรู้ทางบวก (Positive Transfer) คือ การถ่ายทอดการเรียนรู้ชนิดที่ผลของการเรียนรู้งานหนึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อีกงานหนึ่งได้เร็วขึ้น ง่ายขึ้น หรือดีขึ้น

2. การถ่ายทอดการเรียนรู้ทางลบ (Negative Transfer) คือการถ่ายทอดการเรียนรู้ชนิดที่ผลการเรียนรู้งานหนึ่งไปขัดขวางทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อีกงานหนึ่งได้ช้าลง หรือยากขึ้นและไม่ได้ดีเท่าที่ควร

การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร การถ่ายทอดเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ นักส่งเสริมจึงควรให้ความสำคัญในการถ่ายทอดตามประเด็น ดังนี้

1. ก่อนที่จะถ่ายทอดความรู้ใหม่
2. พยายามบอกกล่าวหรือชี้แจงให้เกษตรกรเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายของการเรียน
3. ไม่มุ่งหวังว่าเกษตรกรทุกคนจะต้องเกิดการเรียนรู้ที่เท่ากันในเวลาเท่ากัน
4. ในการถ่ายทอดความรู้ที่คล้ายคลึงกัน ต้องแน่ใจว่าเกษตรกรได้เข้าใจแนวคิดแรกที่ถ่ายทอดไปเป็นอย่างดีแล้ว
5. พยายามชี้แนะให้เกษตรกรมองเห็นความสัมพันธ์ของความรู้ที่มีความสัมพันธ์กัน

ลักษณะแสดงว่าเกิดการเรียนรู้

1. มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างคงทนถาวร
2. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นจะต้องเป็นผลมาจากประสบการณ์
3. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าวจะมีการเพิ่มพูนในด้านความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกและความสามารถทางทักษะทั้งปริมาณและคุณภาพ

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม

เบนจามิน เอส บลูม มีแนวคิดที่ว่า การเรียนการสอนที่จะประสบความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ ผู้สอนจำเป็นต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน โดยบลูมได้จำแนกจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) และด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)

ด้านพุทธิพิสัย

ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หมายถึง จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ที่เป็นความสามารถทางสมอง โดยครอบคลุมถึงพฤติกรรมประเภท ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และประเมินผล

1. ความรู้ที่เกิดจากความจำ (Knowledge)
2. ความเข้าใจ (Comprehension)
3. การนำความรู้ไปใช้ (Application)
4. การวิเคราะห์ (Analysis)
5. การสังเคราะห์ (Synthesis)
6. การประเมินค่า (Evaluation)

ด้านจิตพิสัย

ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) หมายถึง จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงด้านความรู้สึก โดยพฤติกรรมด้านจิตพิสัย จะประกอบด้วย 5 ระดับ

1. การรับรู้ (Receiving)
2. การตอบสนอง (Responding)
3. การเกิดค่านิยม (Valuing)
4. การจัดระบบ (Organizing)
5. บุคลิกภาพ (Characterization)

ด้านทักษะพิสัย

ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) หมายถึง จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ที่เป็นความสามารถด้านการปฏิบัติ จุดมุ่งหมายพฤติกรรมด้านทักษะพิสัย ประกอบด้วย 5 ชั้น

1. การเลียนแบบ (Imitation)
2. กระทำตามแบบ หรือการลงมือปฏิบัติ (Manipulation)
3. การหาความถูกต้อง (Precision)
4. ความชัดเจนต่อเนื่องในการปฏิบัติ (Articulation)
5. การกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ (Naturalization)

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มเกสตัลท์ (Gestalt 's Theory)

เน้นการเรียนรู้ที่ส่วนรวมมากกว่าส่วนย่อย ซึ่งจะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และการเรียนรู้เกิดขึ้นจาก 2 ลักษณะ คือ

1. การรับรู้ (Perception) เป็นการแปรความหมายจากการสัมผัสด้วยอวัยวะสัมผัสทั้ง 5 ส่วน คือ หู ตา จมูก ลิ้น และผิวหนัง
2. การหยั่งเห็น (Insight) หมายถึง การเกิดความคิดแวบขึ้นมาทันทีทันใด ในขณะที่ประสบปัญหาโดยมองเห็นแนวทางในการแก้ปัญหาตั้งแต่เริ่มแรกเป็นขั้นตอนจนสามารถแก้ปัญหาได้

จากทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มเกสตัลท์ สามารถนำมาปรับใช้กับงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรได้ในประเด็นดังนี้

1. เพื่อให้เกิดการเรียนรู้
2. ควรเน้นให้เกษตรกรได้เรียนรู้ด้วยความเข้าใจมากกว่าการจดจำ
3. มีความสามารถในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ที่เรียนรู้ไปแล้วกับความรู้ใหม่
4. นำแนวคิดของทฤษฎีนี้ไปใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ
5. ควรมองเขาในภาพรวม คือ การศึกษาคุณลักษณะต่างๆ ของบุคคลกับความมีเหตุผล

โสตทัศนที่ # 6.3 แนวคิด ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงในงานส่งเสริมและพัฒนากษตร

1. ความหมายและความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงในงานส่งเสริมและพัฒนากษตร

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง โครงสร้าง กระบวนการ หรือรูปแบบของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะไปจากที่มีอยู่เดิม โดยเป็นไปอย่างก้าวหน้าหรือถดถอย หรือเป็นแบบชั่วคราวหรือถาวรก็ได้ โดยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีความสำคัญใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม

รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

1. การเปลี่ยนแปลงแบบเส้นตรง
2. การเปลี่ยนแปลงแบบวัฏจักร
3. การเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติ (revolution)
4. การเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิรูป (reform)
5. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

2. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในงานส่งเสริมและพัฒนากษตร

1. ทฤษฎีวิวัฒนาการ

นักสังคมวิทยาได้เสนอแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเชิงวิวัฒนาการที่สำคัญไว้ ดังนี้

1. สังคมมนุษย์มีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ (Knowledge) ผ่าน 3 ขั้นตอนตามลำดับ คือ จากขั้นเทววิทยา (Theological stage) ไปสู่ขั้นอภิปรัชญา (Metaphysical stage) และไปสู่ขั้นวิทยาศาสตร์ (Positivistic stage) (Auguste Comte)

2. สังคมจะมีขั้นของการพัฒนา 3 ขั้นคือ จากสังคมคนป่า (Savage) ไปสู่สังคมอารยชน (Barbarian) และไปสู่สังคมอารยธรรม (Civilized) (Lewis Henry Morgan)

3. วิวัฒนาการของสังคมมนุษย์เป็นแบบสายเดียว (Uni-linear)

4. การเปลี่ยนแปลงของสังคมจะเริ่มจากสภาพของสังคมชาวบ้าน (Folk) เปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมแบบเมือง (Urban)

5. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม น่าจะมีวิวัฒนาการแบบหลายสาย (Multi-linear)

2. ทฤษฎีปัจจัย

ทฤษฎีปัจจัยเป็นทฤษฎีที่เน้นถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ผลักดันให้สังคมเปลี่ยนแปลง ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ นั้นมีอยู่มากมาย ได้แก่ ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ปัจจัยทางประชากร และปัจจัยทางวัฒนธรรม

3. ทฤษฎีการยอมรับ

เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการตัดสินใจของบุคคล ซึ่งจากการวิจัยพบว่าการที่บุคคลจะรับแนวความใหม่ไปปฏิบัติจะผ่านขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 การตื่นตัว หรือเริ่มรับรู้ (Awareness)
- ขั้นที่ 2 ความสนใจหาข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติม (Interest of information)
- ขั้นที่ 3 การประเมินผล หรือการไตร่ตรอง (Evaluation)
- ขั้นที่ 4 การทดลอง (Trial)
- ขั้นที่ 5 การยอมรับ นำไปปฏิบัติ (Adoption)

การจำแนกกลุ่มบุคคลเป้าหมายในกระบวนการยอมรับ

1. การจำแนกตามเวลาในการยอมรับ
 - 1.1 กลุ่มหัวก้าวหน้าหรือพวกนำการเปลี่ยนแปลง (Innovators)
 - 1.2 กลุ่มยอมรับเร็ว (Early adopters)
 - 1.3 กลุ่มยอมรับปานกลาง (Early majority)
 - 1.4 กลุ่มยอมรับช้า (Late majority)
 - 1.5 กลุ่มล่าหลัง (Laggards หรือ late adopters)
2. การจำแนกตามปริมาณการยอมรับ
 - 2.1 ผู้ที่ยอมรับทั้งหมด (full adopter)
 - 2.2 ผู้ที่ยอมรับบางส่วน (partial adopter)
 - 2.3 ผู้ที่ไม่ยอมรับ (Non adopter)

3. นวัตกรรมและการแพร่กระจายนวัตกรรมในงานส่งเสริมและพัฒนากษะ

ความหมายของนวัตกรรม

นวัตกรรม หรือ แนวความคิดใหม่ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Innovation หมายถึง ความคิด การกระทำ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลรู้สึกว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับเขา คือ ไม่เคยรู้เคยเห็น ไม่เคยได้ยิน หรือไม่เคยปฏิบัติมาก่อน

ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม

กระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรมหรือแนวความคิดใหม่ “เป็นกระบวนการที่นวัตกรรมหรือแนวความคิดใหม่แพร่จากแหล่งเกิด หรือแหล่งที่มา แห่งความคิดไปยังผู้รับ หรือแหล่งที่จะรับความคิดนั้นไปใช้หรือปฏิบัติตาม” การแพร่กระจายแนวความคิดอาจเกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานกับบุคคล หรือบุคคลต่อบุคคล

ทฤษฎีกระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรมนี้มีตัวแปรหรือองค์ประกอบหลัก ที่สำคัญ 4 ประการ

1. นวัตกรรม (The Innovation)
2. การสื่อสารโดยผ่านสื่อทางใดทางหนึ่ง (Types of communication/Communicated through certain channels)
3. เกิดในช่วงเวลาหนึ่ง (Time)
4. ระบบสังคม โดยการแพร่กระจายเข้าสู่สมาชิกของสังคม (The social system which frames the innovation decision process)

การนำทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมไปใช้ในงานส่งเสริมการเกษตร

1. มีความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากการแพร่กระจายของนวัตกรรมจากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง
2. ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมนี้ทำให้เราทราบว่า กระบวนการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ส่งข่าวสารกับผู้รับข่าวสารโดยผ่านสื่อหรือตัวกลางใดตัวกลางหนึ่งจะมีความสำคัญและมีประสิทธิภาพต่อการแพร่กระจายและการรับนวัตกรรม
3. การแพร่กระจายนวัตกรรมจะต้องอาศัยระยะเวลา และมีลำดับขั้นตอนเพื่อให้บุคคลได้พิจารณาและปรับตัว และยอมรับนวัตกรรมหรือแนวความคิดใหม่
4. การแพร่กระจายและการรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับระบบสังคม

หน่วยที่ 7

นักส่งเสริมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

โสตทัศนที่ # 7.1 นักส่งเสริม

1. แนวคิดเกี่ยวกับนักส่งเสริม

ความหมายของนักส่งเสริม

นักส่งเสริม หมายถึง บุคคลที่มีบทบาทหน้าที่ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งหมายรวมถึง เกษตรกร ผู้นำเกษตรกร ผู้นำชุมชนและผู้นำด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในทางที่ดีขึ้นในอาชีพเกษตรกรรม ส่วน “เจ้าหน้าที่ส่งเสริม” หมายถึง บุคลากรภาครัฐที่ปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมและพัฒนา”

ความสำคัญของนักส่งเสริม

1. ความสำคัญของนักส่งเสริมภาครัฐ
2. ความสำคัญของนักส่งเสริมภาคเอกชน
3. ความสำคัญของนักส่งเสริมภาคประชาชน

ลักษณะของนักส่งเสริม

1. พื้นฐานทางการศึกษา (Educational background)
2. คุณลักษณะประจำตัว (Personal quality)
 1. มีความสามารถในการ
 2. ความสามารถในการทำงานกับเกษตรกร
 3. ความกระตือรือร้นในการทำงานและกระทำด้วยความจริงจัง เสียสละ
 4. สามัญสำนึกและความคิดริเริ่ม
 5. รู้จักถ่อมตนและมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลอื่น
 6. มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
 7. ปรับปรุงตนให้ทันเหตุการณ์โดยสม่ำเสมอ
3. คุณลักษณะด้านวิชาชีพ (Professional quality)
 1. มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพของตนเองและบุคคลเป้าหมาย
 2. มีมนุษยสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารที่ดีกับผู้เกี่ยวข้องทั้งในองค์กรและนอกองค์กร
 3. รู้รอบและรู้จริงในเรื่องที่จะนำไปส่งเสริม

4. ยึดหลักการทำงานเป็นทีม
5. ความสามารถในการประสานงานความร่วมมือกับบุคคล
6. การให้บริการที่ดี

4. หลักการทำงานของนักส่งเสริม

1. มีจิตสำนึกว่า เป็นสิทธิและภาระหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศ
2. มีความชัดเจนในแนวคิดที่ว่าจะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศทุก ๆ ด้าน
3. มุ่งสร้างความเป็นธรรมในสังคม
4. แสวงหาและให้ความสำคัญแก่แนวทางพัฒนาที่คำนึงถึงเงื่อนไขสถานะแวดล้อม
5. มีเป้าหมายคือ ประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ
6. ต้องการความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายและปฏิบัติงาน
7. ต้องการความเป็นอิสระในการเผยแพร่และเสนอปัญหาบนพื้นฐานแห่งการสร้างสรรค์ต่อสาธารณชน

2. บทบาทหน้าที่ของนักส่งเสริม

ความหมายของบทบาท

บทบาท หมายถึง การที่บุคคลแสดงออกต่อกันตามบรรทัดฐานหรือความคาดหวังของสังคม หรือเป็นการทำหน้าที่ของบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่จะต้องแสดงตราบใดที่ยังอยู่ในบทบาทนั้น ตามสิทธิและหน้าที่ของตนตามสถานภาพที่ตนเป็นอยู่

ลักษณะของบทบาทของบุคคลในสังคม

บทบาทเกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงระหว่างความคาดหวัง สิทธิ และหน้าที่กับตำแหน่งหรือสถานภาพต่าง ๆ ในทางสังคม รวมทั้งสภาพแวดล้อมซึ่งมีส่วนในการแสดงพฤติกรรมของบุคคลแตกต่างกันไป และอาจเป็นไปตามที่สังคมคาดหวังหรือไม่ก็ได้ นอกจากนี้บทบาทในสังคมมีด้วยกัน 2 รูปแบบ คือ บทบาทที่ถูกกำหนดไว้แล้วจากบรรทัดฐานของสังคม บทบาทที่เกิดจากประสบการณ์และสภาพแวดล้อมในสังคมนั้น ๆ ที่เป็นปัจจัยในการกำหนดบทบาททางสังคม

บทบาทของนักส่งเสริม

1. บทบาทครูหรือผู้ถ่ายทอดความรู้ (teacher)
2. บทบาทผู้นำการเปลี่ยนแปลง (change agent)
3. บทบาทที่ปรึกษา (consultant)
4. บทบาทผู้ประสานงาน (coordinator)

บทบาทของผู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (นักส่งเสริมการเกษตร) มีดังนี้

1. นักวิจัยประยุกต์ (research-applied)
2. นักศึกษา (educator)
3. ที่ปรึกษา (consultant)
4. ผู้อำนวยการความสะดวก (facilitation)
5. ผู้รวมกลุ่ม (organizer)
6. ผู้บริหาร (administrator)

นักส่งเสริมจะต้องมีบทบาทในการพัฒนาเกษตรกรและชุมชนดังนี้

1. บทบาทผู้ถ่ายทอดความรู้
2. บทบาทวิทยากรกระบวนการ
3. บทบาทที่ปรึกษา
4. บทบาทผู้ประสานงาน
5. บทบาทนักวิจัยและพัฒนา
6. บทบาทนักประชาสัมพันธ์
7. บทบาทนักจัดการองค์กร

บทบาทนักส่งเสริมภายใต้รูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพการเกษตรไทยในปัจจุบันสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์แยกได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การส่งเสริมการเกษตรเริ่มจากการศึกษาตัวเกษตรกรและชุมชนที่เกษตรกรอาศัยอยู่
2. การนำความรู้จากคลังความรู้ไปใช้ นักส่งเสริมควรต้องพิจารณา

บทบาทนักส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

1. นักส่งเสริมของหน่วยงานรัฐ
 - 1.1 ครู ที่ปรึกษา หรือวิทยากร
 - 1.2 ผู้ร่วมดำเนินงานกับชุมชน
 - 1.3 นักประสานงาน
 - 1.4 นักจัดการ
 - 1.5 ผู้ให้บริการ
 - 1.6 นักวิเคราะห์
 - 1.7 นักวิจัยและพัฒนา
2. นักส่งเสริมของหน่วยงานภาคเอกชน
 - 2.1 นักส่งเสริมขององค์การภาครัฐกิจ
 - 2.2 นักส่งเสริมขององค์การ

ความหมายของหน้าที่

หน้าที่ หมายถึง กิจที่บุคคลควรทำ ต้องทำด้วยความรับผิดชอบ ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามบทบาทของบุคคล

หน้าที่ของนักส่งเสริม

นักส่งเสริม มีหน้าที่นำการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสู่บุคคลเป้าหมาย ซึ่งหมายถึงเกษตรกรให้เกิดการพัฒนาที่ดีขึ้นกว่าเดิม กล่าวคือ เกษตรกรเกิดการพัฒนาอาชีพการเกษตร โดยเพิ่มขีดความสามารถในการเรียนรู้สถานการณ์ของตนเอง วิเคราะห์หาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่พบอยู่ เพื่อสามารถนำมากำหนดแนวทางในการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง สามารถบริหารจัดการระบบการผลิต จัดการทรัพยากรในการผลิต และจัดการผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งนักส่งเสริมการเกษตรจะต้องทำหน้าที่ในการส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตพืช การจัดการผลผลิตของเกษตรกร และธุรกิจเกษตรแก่เกษตรกร ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรให้เกิดการรวมกลุ่ม ส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรให้คิดเป็น ทำเป็น เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และให้บริการข้อมูลสารสนเทศแก่เกษตรกร

3. การพัฒนานักส่งเสริม

การพัฒนาด้วยตนเอง

1. การรู้จักตนเอง
2. การรวบรวมข้อมูลและการเตรียมตัวเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ เป็นการได้รับความรู้ทางอาชีพ

การพัฒนานักส่งเสริมเพื่อให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดนั้น ต้องพัฒนาใน 3 ด้าน คือ ด้านศักยภาพและความรู้ความสามารถ ด้านทักษะในการปฏิบัติงานตามบทบาทนักส่งเสริม ด้านจิตใจและวิถุญาณในการทำงานหรือด้านทัศนคติในการทำงาน ซึ่งวิธีการพัฒนามอบทบาทมีหลายวิธีด้วยกัน เช่น การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร การสอนงาน การปรับเปลี่ยนหมุนเวียนงานและการพัฒนาตนเอง เป็นต้น

การพัฒนาจากระบบการบริหารงานขององค์กร

1. สภาพแวดล้อมของบุคลากร (WORKFORCE Environment)
 - 1.1 ขีดความสามารถและอัตรากำลังบุคลากร
 - 1.2 บรรยากาศการทำงานของบุคลากร
2. ความผูกพันของบุคลากร (WORKFORCE Engagement)
 - 2.1 ผลการปฏิบัติงานของบุคลากร
 - 2.2 การประเมินความผูกพันของบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรและผู้นำ

1. ระบบการเรียนรู้และการพัฒนา
2. ประสิทธิภาพของการเรียนรู้และการพัฒนา
3. ความก้าวหน้าในอาชีพการงาน

นอกจากองค์กรจะต้องให้ความสำคัญแก่บุคลากรเพื่อการพัฒนาแล้ว จึงถือเป็นความจำเป็นที่จะต้องพัฒนานักส่งเสริมรุ่นใหม่ ให้มีพื้นฐานในการวิเคราะห์และจัดการศักยภาพทางธุรกิจที่สำคัญ ๆ ในการส่งเสริมการผลิตผลผลิตทางเกษตรให้แก่เกษตรกร ซึ่งประกอบได้ด้วยศักยภาพที่สำคัญดังนี้

1. ศักยภาพทางการตลาด
2. ศักยภาพทางการผลิต
3. ศักยภาพทางเทคโนโลยี
4. ศักยภาพทางด้านทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาด้วยระบบการจัดการศึกษา

1. การพัฒนานักส่งเสริมก่อนการปฏิบัติงาน
 - 1.1 การเตรียมการก่อนดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
 - 1.2 ด้านการเตรียมตัวเมื่อพบเกษตรกร
2. การพัฒนานักส่งเสริมในขณะปฏิบัติงาน
 - 2.1 การถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ สู่เกษตรกร
 - 2.2 การประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเข้าร่วมพัฒนาเกษตรกร
3. การพัฒนานักส่งเสริมหลังการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร
4. แนวทางการสนับสนุนขององค์กรต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
 - 4.1 ปรับโครงสร้างและระบบงานให้เหมาะสม
 - 4.2 เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่สามารถทำงานร่วมกับเกษตรกร
 - 4.3 เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเจ้าหน้าที่ในระหว่างการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่
 - 4.4 สนับสนุนของข้อมูล ข่าวสาร ที่ทันสมัยในด้านต่าง ๆ
 - 4.5 องค์กรควรช่วยประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ
 - 4.6 สนับสนุนโครงการ
 - 4.7 จัดระบบติดตามประเมินผลที่ชัดเจน
 - 4.8 สร้างขวัญและกำลังใจให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน
 - 4.9 ทำการศึกษา วิจัย พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ

องค์ประกอบในการพัฒนาบทบาทนักส่งเสริม

1. มีการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนานักส่งเสริมทั้งระยะสั้นและระยะยาว
2. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาเจ้าหน้าที่ทุกระดับอย่างทั่วถึง
3. พัฒนานักส่งเสริมมุ่งให้มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติ
4. พัฒนานักส่งเสริมให้มีความรู้เกี่ยวกับนโยบายการบริหารงาน
5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักส่งเสริมมีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรงสมบูรณ์
6. ส่งเสริมให้มีการพัฒนานักส่งเสริมด้วยวิธีการที่เหมาะสม
7. ให้มีการพัฒนาเจ้าหน้าที่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสายงานและตำแหน่ง
8. การพัฒนาเจ้าหน้าที่ต้องมุ่งในทางปฏิบัติและมีแนวทางที่จะนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติอย่างแท้จริง
9. ส่งเสริมให้มีการระดมสรรพกำลัง ทรัพยากร ความร่วมมือ และการประสานงานระหว่างส่วนต่างๆ

จากองค์ประกอบในการพัฒนาบทบาทนักส่งเสริม สามารถทำได้โดยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1. จัดทำคู่มือการดำเนินงาน
2. การให้คำปรึกษา
3. การจัดฝึกอบรมในสาขาด้านวิชาการ
4. เจ้าหน้าที่ทุกคนควรพัฒนาตนเองด้วย

สอดทัศน์ที่ # 7.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

1. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบงานส่งเสริมการเกษตร

- 1.1 หน่วยงานภาครัฐในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- 1.2 หน่วยงานภาครัฐในสังกัดกระทรวงกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 1.3 หน่วยงานภาครัฐในสังกัดกระทรวงมหาดไทย

หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องสนับสนุนงานส่งเสริมการเกษตร

- 2.1 หน่วยงานภาครัฐในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- 2.2 หน่วยงานภาครัฐในสังกัดกระทรวงมหาดไทย
- 2.3 หน่วยงานภาครัฐในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

พันธกิจในการส่งเสริมและสนับสนุนการส่งเสริม

ภารกิจของหน่วยงานภาครัฐโดยทั่วไปต้องให้บริการกับประชาชนทุกคน นักส่งเสริมของหน่วยงานรัฐต้องดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรกับเกษตรกรทุกรายและครอบคลุมทุกพื้นที่ นักส่งเสริมเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีหน้าที่นำการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมส่วนบุคคลเป้าหมาย ประสิทธิภาพ

เป้าหมายในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรของรัฐอยู่ที่การให้บริการทางการเกษตรเพื่อพัฒนาให้เกษตรกรและชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

บทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนการส่งเสริม

1. เป็นผู้กำหนดนโยบายการส่งเสริมการเกษตรของประเทศ
2. เป็นแหล่งความรู้และข้อมูลข่าวสารทางการเกษตร
3. เป็นผู้ส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร
4. เป็นผู้สนับสนุนปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกร
5. เป็นผู้ให้ความร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานอื่น

สรุปได้ว่า หน่วยงานภาครัฐมี พันธกิจ บทบาทในการส่งเสริมการเกษตรตั้งแต่การกำหนดนโยบาย เป็นแหล่งความรู้และข้อมูลข่าวสารทางการเกษตร ส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร สนับสนุนปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกร และให้ความร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานอื่น ซึ่งมีทั้งหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานในสังกัดกระทรวงอื่น ๆ

2. หน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

หน่วยงานภาคเอกชน หรือที่เรียกว่า องค์กรภาคธุรกิจมีการดำเนินการส่งเสริมการเกษตรในลักษณะของธุรกิจเอกชนโดยมีเป้าหมายการดำเนินงานเพื่อให้มีกำไร เป้าหมายการดำเนินงานขององค์กรภาคธุรกิจคือให้มีกำไรสามารถดำเนินธุรกิจและเติบโตได้ ฉะนั้น ในการดำเนินกิจการขององค์กรเหล่านี้ต้องมีการวิเคราะห์ในด้านความเป็นไปได้ของธุรกิจและผลตอบแทนที่จะได้รับ ทำให้ขอบเขตในการส่งเสริมการเกษตรขององค์กรภาคธุรกิจ มีเป้าหมายในการดำเนินงานชัดเจน มีการบริหารจัดการอย่างมืออาชีพ มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการดำเนินการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

พันธกิจของหน่วยงานภาคเอกชนในการส่งเสริมและสนับสนุนการส่งเสริม

หน่วยงานภาคเอกชนมีการส่งเสริมเฉพาะที่เป็นธุรกิจ จะเน้นเพื่อวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดโดยเฉพาะเพื่อให้สามารถจำหน่ายสินค้า หรือทำธุรกิจได้ ไม่ได้พัฒนาอาชีพเป็นแนวกว้าง โครงการขององค์กรพัฒนาเอกชนจะมีเป็นจุดๆ เฉพาะบางหมู่บ้าน การส่งเสริมการเกษตรภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกษตรกรได้รับความเจริญก้าวหน้า เพราะผลงานวิชาการ และงานวิจัย จะได้รับการแปรรูปเป็นสินค้าการเกษตร

แนวความคิดและหลักการดำเนินงานขององค์การภาคธุรกิจ

1. ยึดหลักการส่งเสริมการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. ยึดหลักการส่งเสริมการเกษตรแบบครบวงจรบนหลักการเพิ่มประสิทธิภาพ
3. ส่งเสริมการพัฒนางานวิจัยด้านการเกษตร

บทบาทหน้าที่หน่วยงานภาคเอกชนในการส่งเสริมและสนับสนุนการส่งเสริม

1. หน่วยงานภาคเอกชนในการผลิต การค้า และการบริการ
 - 1.1 เป็นหน่วยงานที่มีสินค้าเป็นของตนเอง
 - 1.2 จะสนใจเฉพาะกำไรของหน่วยงานของตน
 - 1.3 ตัวแทนของหน่วยงานมักจะเข้าไปให้ความใกล้ชิดสนิทสนมกับเกษตรกร
 - 1.4 การให้คำแนะนำและความรู้ของหน่วยงาน
 - 1.5 วัตถุประสงค์ของหน่วยงานจะไม่เปลี่ยนแปลง
2. สถาบันการเงินของภาคเอกชน

ในการส่งเสริมการเกษตรนอกจากต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานภาคเอกชนในการผลิต การค้า และการบริการแล้ว ยังต้องอาศัยแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงินเข้ามาสนับสนุนด้วย จึงจะบรรลุเป้าหมาย

บทบาทในการส่งเสริมการเกษตรของหน่วยงานภาคเอกชนที่หวังผลกำไร

1. การส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร
2. การส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน
3. การพัฒนาหมู่บ้านเกษตรกรรม
4. การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพแก่เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายในลักษณะครบวงจร
5. โครงการที่ส่งเสริมจะผ่านการวางกลยุทธ์ที่ให้ความสำคัญและคำนึงถึงลูกค้า สิ่งแวดล้อม ชุมชน สังคม ผู้ถือหุ้น พนักงาน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด
6. การถ่ายทอดเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพสูงสุดซึ่งได้มาจากการวิจัยและพัฒนาไปสู่เกษตรกร
7. การส่งเสริมให้เกษตรกรมีโอกาสและมีทางเลือกในการประกอบอาชีพ
8. การประสานการดำเนินงานโครงการพัฒนาร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

แนวโน้มของบทบาทในการส่งเสริมการเกษตรของหน่วยงานภาคเอกชนที่หวังผลกำไร

หน่วยงานภาคเอกชนที่หวังผลกำไรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเป็นองค์กรธุรกิจเอกชน จำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตร และรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร หน่วยงานภาคเอกชนที่หวังผลกำไรจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเกษตรในด้านของเงินทุน วิชาการ

เทคโนโลยีสมัยใหม่ และการตลาด ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มหน่วยงานภาคเอกชนในการผลิต การค้า และการบริการ และกลุ่มสถาบันการเงินของภาคเอกชน

3. หน่วยงานนอกภาครัฐ

องค์การนอกภาครัฐหรืออาจรู้จักอีกชื่อคือ องค์การพัฒนาเอกชน(Non-Government Organizations: NGOs) บางครั้งเรียกสั้นๆ ว่าเอ็นจีโอ หรือที่สหรัฐอเมริกาเรียกกันว่า Public Voluntary Organizations : PVOs และที่เรียกรวมๆกันว่า องค์การสาธารณประโยชน์ เป็นองค์การที่จัดตั้งขึ้นเพื่อทำงานเพื่อส่วนรวมในประเด็นเฉพาะบางประเด็นหรือหลายประเด็น

พันธกิจในการส่งเสริมและสนับสนุนการส่งเสริม

หน่วยงานนอกภาครัฐ (องค์กรเอกชนที่ไม่แสวงผลกำไร) การส่งเสริมการเกษตรของหน่วยงานประเภทนี้เกิดจากความต้องการของกลุ่มบุคคลทั้งในองค์กรธุรกิจและองค์กรศาสนา มีลักษณะที่พอสังเกตได้ดังนี้

1. ไม่มีสินค้าเป็นของตนเอง
2. จะพยายามให้ความรู้ คำแนะนำมากที่สุดเท่าที่จะทำได้
3. มักจะให้ความรู้แก่เกษตรกรอย่างกว้างขวางที่สุดเท่าที่จะทำได้
4. ไม่หวังผลกำไรวัตถุประสงค์มักเปลี่ยนแปลงไปได้ โดยให้เหมาะสมกับกาลและเทศะ

บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานนอกภาครัฐในการส่งเสริมสนับสนุนการส่งเสริม

1. การพัฒนาโดยส่งเสริมความสามารถด้านการตลาดและการจัดการ
2. การอาศัยองค์กรเพื่อการออมทรัพย์และสินเชื่อของชุมชน
3. การพัฒนาที่ประชาชนเป็นศูนย์กลาง
4. การให้ชุมชนและองค์กรชุมชนเป็นแกนหลักในการพัฒนา
5. การพัฒนาที่เน้นความร่วมมือและการรวมพลังระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในลักษณะ พหุภาคี
6. การส่งเสริมความเป็นประชาสังคม

แนวโน้มของบทบาทในการส่งเสริมการเกษตรของหน่วยงานภาคเอกชนที่ไม่หวังผลกำไร

ควรสร้างและพัฒนาผู้นำเกษตรกรในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้มีการเพิ่มกิจกรรมรองรับผลผลิต สนับสนุนให้เกษตรกรและกลุ่มเป้าหมายรวมตัวกันดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยประสานกับหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนไม่ควรถอนตัวทันทีเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ แต่ควรเป็นพี่เลี้ยงและกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

4. หน่วยงานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ

องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ เรียกกันย่อๆ ทั่วไปว่า เอฟเอโอ (Food and Agriculture Organization of the United Nations: FAO) เป็นหน่วยงานพิเศษของสหประชาชาติ ที่ก่อตั้งขึ้นมาโดยมีเป้าหมายในการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร ให้ประชากรโลกทุกคนสามารถเข้าถึงอาหารที่มีคุณภาพสูงได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตและสุขภาพที่ดีเสมอ

บทบาทหน้าที่ของ FAO

FAO เป็นองค์การที่มุ่งส่งเสริมความผาสุกร่วมกัน โดยมีนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร การปรับปรุงโภชนาการ และการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร ดังนั้น FAO จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งองค์การไว้ดังนี้

1. เพื่อยกระดับมาตรฐานอาหารและโภชนาการ
2. เพื่อเพิ่มสมรรถนะในการผลิตและการจัดสรรผลิตผลการเกษตรของโลกให้สูงขึ้น
3. เพื่อปรับปรุงสถานะของชนบทให้ดีขึ้น
4. เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของโลกให้มนุษยชาติพ้นจากความหิวโหย

FAO ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ขององค์การไว้ดังนี้

1. รวบรวม วิเคราะห์ ตีความ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านโภชนาการ อาหาร และการเกษตร
2. สนับสนุนในด้านการศึกษาค้นคว้า วิจัย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
3. ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ
4. ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์และความต้องการขององค์การ

คณะกรรมการมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ

คณะกรรมการมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ (Codex Alimentarius Commission) ซึ่งเรียกกันทั่วไป ว่าโคเด็กซ์ (Codex) เป็นองค์การระหว่างประเทศที่เป็นภาครัฐ (Intergovernmental Body) ที่จัดตั้งขึ้นด้วยความร่วมมือขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) และองค์การอนามัยโลก (WHO) เพื่อดูแลด้านความปลอดภัยของอาหาร

บทบาทหน้าที่ของ Codex 25

ดูแลด้านความปลอดภัยของอาหาร ส่งเสริมความร่วมมือในการดำเนินการเกี่ยวกับมาตรฐานอาหารขององค์การระหว่างประเทศทั้งที่เป็นหน่วยงานภาครัฐและเอกชน การจัดตั้ง Codex ได้กำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงานของ Codex ไว้ 5 ประการ คือ

1. เพื่อคุ้มครองสุขภาพอนามัยของผู้บริโภค

2. ส่งเสริมการประสานงานด้านมาตรฐานอาหารทั้งหมด
3. จัดลำดับความสำคัญและแนะนำการจัดเตรียมร่างมาตรฐาน
4. จัดทำรายละเอียดขั้นสุดท้ายของมาตรฐานในข้อ 3
5. ปรับปรุงแก้ไขมาตรฐานดังกล่าวให้ทันสมัยตลอดเวลา

สำนักงานอนุสัญญาว่าด้วยการอารักขาพืชระหว่างประเทศ

สำนักงานอนุสัญญาว่าด้วยการอารักขาพืชระหว่างประเทศ (International Plant Protection Convention: IPPC) เป็นอนุสัญญาระหว่างประเทศที่ประเทศภาคีลงนามให้สัตยาบันร่วมกันภายใต้ความรับผิดชอบขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องคุ้มครองพืชจากการเข้าทำลายหรือแพร่กระจายของศัตรูพืช

บทบาทหน้าที่ของ IPPC

การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในการควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของศัตรูพืช มีการกำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศว่าด้วยมาตรการสุขอนามัยพืช (International Standards Phytosanitary Measures: ISPMs) เพื่อให้การดำเนินมาตรการด้านสุขอนามัยพืชของประเทศต่างๆ มีความสอดคล้องกัน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างความมั่นใจต่อประสิทธิภาพการป้องกันการเข้าทำลายและการแพร่ระบาดของศัตรูพืชที่ติดมากับมนุษย์ พืช ผลิตภัณฑ์จากพืช และวัสดุอื่นๆ ที่มีโอกาสเป็นพาหะของศัตรูพืช

องค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ

องค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (World Organization for Animal Health: OIE) เป็นองค์การระหว่างประเทศที่เป็นภาครัฐ (intergovernmental organization) ที่รับผิดชอบในการปรับปรุงสุขภาพสัตว์ทั่วโลก

บทบาทหน้าที่ของ OIE

OIE มีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นองค์กรอ้างอิงด้านสุขภาพสัตว์ระหว่างประเทศเพียงองค์กรเดียว ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากล และได้รับประโยชน์ด้านบริการสัตวแพทย์จากความร่วมมือโดยตรงของประเทศสมาชิกทุกประเทศ OIE ได้ระบุวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานไว้ดังต่อไปนี้

1. ความโปร่งใส: สร้างความโปร่งใสเกี่ยวกับสถานการณ์โรคระบาดสัตว์ทั่วโลก
2. ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์: รวบรวม วิเคราะห์ และเผยแพร่ข้อมูลวิทยาศาสตร์ด้านสัตวแพทย์
3. ความเป็นหนึ่งเดียวกัน: เสริมสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันของประเทศสมาชิกในการควบคุมโรคสัตว์
4. ความปลอดภัยด้านสุขภาพ: ออกข้อกำหนดด้านสุขภาพสัตว์เพื่อใช้เป็นมาตรฐานกลาง

5. ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการให้บริการทางสัตวแพทย์: ปรับปรุงกรอบกฎหมายและทรัพยากรของบริการสัตวแพทย์แห่งชาติ
6. อาหารปลอดภัยและสวัสดิภาพสัตว์: การประกันว่าอาหารที่มาจากสินค้าปศุสัตว์เป็นอาหารปลอดภัย และส่งเสริมการจัดการด้านสวัสดิภาพสัตว์บนพื้นฐานข้อมูลทางวิทยาศาสตร์

หน่วยที่ 8

รูปแบบ ช่องทาง และวิธีการส่งเสริมและพัฒนากาการเกษตร

โสตทัศน์ที่ # 8.1 รูปแบบ และการวิเคราะห์รูปแบบของภาคการเกษตรในประเทศไทย

1. รูปแบบการวิเคราะห์รูปแบบภาคเกษตรและอาหารเพื่อการส่งเสริมและพัฒนากาการเกษตร

รูปแบบภาพอนาคตที่พึงปรารถนาของภาคเกษตรและอาหาร ความหมายของรูปแบบ

1. รูปแบบพื้นฐานที่ปรารถนาในภาคการเกษตรและอาหารจะยึดตามแนวทางการพัฒนา “แบบก้าวกระโดดตามกระแสโลก” คือ เน้นเศรษฐกิจขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมภายใต้สถานะเศรษฐกิจดิจิทัลให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงปรารถนาในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นแกนนำที่มีความพร้อม

2. ความหมายของรูปแบบ

2.1 ระบบที่มีระบบย่อยที่มีปฏิสัมพันธ์

2.2 คุณภาพที่เกิดขึ้นมักยึดเหนี่ยวกับกระบวนการทางกระบวนการที่สังคมกำหนดขึ้น

2.3 รูปแบบที่เกิดขึ้นมีทั้งรูปแบบที่สามารถควบคุมได้และรูปแบบที่ไม่สามารถควบคุมได้

การวิเคราะห์รูปแบบภาคการเกษตรและอาหารของไทย

1. แนวคิดพื้นฐานการวิเคราะห์รูปแบบภาคการเกษตรและอาหาร

1.1 โครงสร้างพื้นฐานการผลิต

1.2 กระบวนการผลิตที่ตอบสนองแก่การตลาดและผู้บริโภค

1.3 นวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิตที่ตอบสนองการส่งออก

2. ลักษณะที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์ระบบ ได้แก่

2.1 การวิเคราะห์เชิงระบบในรูปแบบพื้นฐานของระบบกระทำการ

2.2 การวิเคราะห์รูปแบบภาคการเกษตรในประเทศไทย

ประเด็นสำคัญที่เป็นจุดเน้นในการวิเคราะห์รูปแบบ

1. กลุ่มเป้าหมายแกนนำการเกษตรและอาหารที่เกี่ยวข้องในชุมชน

2. คุณลักษณะของสิ่งที่น่าสนใจ ที่เป็นความเด่นของชุมชนเกษตร

2.1 ความเป็นเอกลักษณ์ (Uniqueness)

2.2 อัตลักษณ์ (Identity)

3. การก่อตัวในอดีตของลักษณะที่สัมพันธ์กันและความเข้าใจของปัญหาที่สอดคล้องกัน

4. คำตอบโจทยที่ทำให้เกิดการเผชิญหน้า

2. ผลการวิเคราะห์รูปแบบของภาคการเกษตรในไทย

การพัฒนาประเทศไทยที่โฟกัสที่นวัตกรรมด้านเกษตรและอาหารที่เน้นด้านเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรในช่วงเกษตรยุค 1.0 ถึงยุค 3.0 ได้แก่

1. เกษตรยุค 1.0 คนไทยโดยทั่วไปเป็นเกษตรกรธรรมดาที่พึ่งดินฟ้าอากาศที่มีจุดเน้นคือการทำมาหากินที่น่าจะมาจากแรงบันดาลใจที่มีการตีความทางศาสนาพุทธคลาดเคลื่อนคือพอใจในสิ่งที่มีอยู่ รวมทั้งการขาดนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสมที่ต่อมามีแนวคิดพื้นฐานคือการปฏิวัติเขียว (เกษตรยุค 2.0) ที่กระตุ้นให้มีการใช้เมล็ดพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ใหม่ การใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีปราบศัตรูพืช ทำให้เกิดนวัตกรรมก้าวกระโดดทางด้านเกษตรและอาหารที่เน้นผลิตต่อหน่วยให้สูงขึ้น เพื่อเลี้ยงประชากรโลกที่ทวีจำนวนมากจนเกรงว่าอาหารโลกจะขาดแคลนที่ทำให้ประเทศไทยเริ่มทำหน้าทีครัวโลกในการส่งออกที่การเกษตรและอาหารเริ่มเข้าสู่การทำมาค้าขาย

2. การปฏิวัติทางด้านอุตสาหกรรมที่เกิดทำให้ประเทศพัฒนาน้อยอย่างไทยกลายเป็นแหล่งของโรงงานรับจ้างผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเพราะค่าแรงงานถูกด้วยเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวแรงงานด้านการเกษตรจากชนบทที่มีแรงงานภาคเกษตรและอาหารเกินกว่าครึ่งของแรงงานเกษตร (เริ่มสู่เกษตรยุค 3.0) ไหลเข้าสู่เมืองทำงานโรงงานอุตสาหกรรมเริ่มจากเกือบครึ่งของแรงงานภาคเกษตรฯ ที่ส่งผลให้แรงงานชนบทมีอายุเฉลี่ยประมาณ 50 ปี ที่ต้องใช้เงินจากลูกหลานจ้างแรงงานไร่ที่ดินช่วยทำการเกษตร ที่ก่อให้เกิดหนี้สินตามมา เมื่อแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ มีบทบาททำให้การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เป็นระบบแบบผสมผสานเพื่อลดค่าใช้จ่ายและมีความหลากหลายของสินค้าเกษตรที่ช่วยตนเองได้มากขึ้น ที่ก่อให้เกิดการเกษตรในพื้นที่ขนาดใหญ่ตามมาด้วยการเกษตรตามพันธสัญญาที่ใช้ระบบเครือข่ายที่เน้นการใช้นวัตกรรมแบบก้าวกระโดดที่เริ่มต้นจากการเลี้ยงไก่เข้าสู่ปลา กุ้ง สุกร ตามลำดับ ที่ทำให้ประเทศไทยมีความหลากหลายในการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารไปทั่วโลกและเริ่มพึ่งพาจากการส่งออกถึงร้อยละ 70 จากผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP)

กระบวนการต่าง ๆ ด้านนวัตกรรมด้านการเกษตรและอาหาร มีกลุ่มเป้าหมายมากมายที่ไม่สามารถทำตามกระแสการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะช่วงการปฏิวัติเขียวทำให้การเปลี่ยนแปลงก่อให้เกิดผลในการติดหนี้สินและที่ดินถูกขายอย่างต่อเนื่อง จึงได้เกิดแนวคิดที่เริ่มต้นจากเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เน้น 3 ขั้นตอนการพัฒนา คือ ขั้นที่ 1 การพัฒนาตนเองของเกษตรกรให้เกิดการพึ่งตนเองได้ในการบรรลุด้านการมีรายได้ การมีคุณภาพชีวิตที่ดี การรักษาสິงแวดล้อม ไปสู่ขั้นที่ 2 คือ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเครือข่ายอาชีพ ไปสู่ขั้นตอนที่ 3 คือ การประกอบการที่นำไปสู่การเป็นเอสเอ็มอี ที่มีการกำกับการใช้ชีวิตและการประกอบการด้วยปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาด้วย

รูปแบบของภาคการเกษตรในประเทศไทยยุคเกษตร 4.0

1. การเปลี่ยนจากเกษตรกรรมที่พึ่งพาสารเคมี สู่อุตสาหกรรมรูปแบบใหม่เน้นเกษตรชีวภาพมากขึ้น หรือชีววิทยาศาสตร์ และการเปลี่ยนจากเกษตรกลางแจ้ง ซึ่งเป็นเกษตรแบบดั้งเดิมที่ต้องต่อสู้กับสภาพดินฟ้าอากาศ สู่อุตสาหกรรม

2. เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนไปด้วยนวัตกรรม ที่เน้นพื้นฐานการเพิ่มคุณค่า ที่เป็นไปตามกระแสโลก ทั้งการเพิ่มมูลค่าและการมอบคุณค่าแก่ลูกค้า ที่มีจุดเน้นของการพัฒนาแบบยั่งยืน

3. การให้ความสำคัญกับนโยบายการพัฒนาที่เน้นประชารัฐที่มีการระดมสรรพกำลังของภาครัฐ เช่น กระทรวงที่เกี่ยวข้องกับห่วงโซ่อุปทานด้านเกษตรและอาหารที่รวมทั้งพาณิชย์และอุตสาหกรรม ร่วมกับเอกชนในการสนับสนุนเครือข่ายเกษตรกรและเอสเอ็มอีภาคเกษตรและอาหารที่มีความพร้อมทำธุรกิจที่มี และทำธุรกิจใหม่ให้สนองความคาดหวังของกลุ่มเป้าหมายที่จะเน้นหนักการใช้อีคอมเมิร์ซผ่านสมาร์ตโฟน เพื่อขายสินค้าแปรรูปเกษตรและอาหารผ่านช่องทางออนไลน์ที่ได้รับการสนับสนุนโดยมีหน้าร้านเสมือนจริงและการลดสถานะสินค้าคงคลังที่ทำให้ต้นทุนต่ำลง

โสตทัศน์ที่ # 8.2 ช่องทางและวิธีการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

1. ช่องทาง การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

1. ช่องทางในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเกษตรกร พื้นฐานคือ กลยุทธ์ตามแนวทางการใช้ช่องทางทั้งหมด (Omni-channel Approach) หรือหลายช่องทางการสื่อสาร (Multi-channel Approach) หรือการข้ามช่องทาง (Cross-channel Approach) ที่เน้นการดำเนินการผ่านแกนนำองค์กรที่มีความพร้อมเป็นหลัก ด้วยหลักการ ดังนี้

1.1 การบูรณาการที่เกิดผล

1.2 ความเชื่อมโยงเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการเข้าถึงและการบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

1.3 การเพิ่มสมรรถภาพและประโยชน์ในการทำงานร่วมกันของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเครือข่ายการประกอบการ

1.4 การสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรในชุมชน

2. การใช้ช่องทางที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับกระบวนการของการเปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ ได้แก่

2.1 การสร้างการตื่นตัวรับรู้ (Awareness)

2.2 การควบคุมจัดการ (Manipulate)

2.3 การประเมินเพื่อปรับเปลี่ยนให้เกิดผลตาม 4 มุมมอง ได้แก่ การเติบโตของพนักงานที่เป็นทรัพยากรที่สำคัญขององค์กร การปรับเปลี่ยนขององค์กรในด้านนวัตกรรมการทำงานเป็นทีมที่ประสาน

พลังในองค์กร การสนองผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กรโดยเฉพาะด้านกำไร และการตอบสนองความคาดหวังของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายอย่างเต็มที่

2. วิธีการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

วิธีที่ดีที่สุดอาจจะเป็นวิธีเดียว หรืออาจจะบูรณาการแบบประสานพลัง หรือใช้วิธีการหลากหลายผสมผสานกันที่ให้เกิดความหลากหลายในการตอบสนองความต้องการของกลุ่มเครือข่ายภาคเกษตรและอาหารให้มากที่สุด ที่อาจจะประกอบด้วยเกณฑ์การตัดสินใจที่สำคัญ ได้แก่ ก่อให้เกิดการประสานกันระหว่างรัฐ สถาบันเอกชน ประชาชน และการร่วมมือร่วมใจกันอย่างสมบูรณ์ การประสานจุดดีของแต่ละวิธีเข้าด้วยกันเพื่อลดจุดด้อย

วิธีการส่งเสริมจำแนกตามประเภทกลุ่มเป้าหมาย

1. แนวทางแบบบุคคล หรือ (Personal Approach /Face to Face)
2. แนวทางกลุ่ม (Group Approach)
3. แนวทาง (สื่อ) มวลชน (Mass (media) Approach)

วิธีการส่งเสริมฯ จำแนกตามผู้รับและผู้ถ่ายทอด

วิธีการส่งเสริมฯ จำแนกตามผู้รับและผู้ถ่ายทอด คือ เกษตรกรเป็นผู้กระทำที่ไม่ใช่ผู้ถูกกระทำและผู้สนับสนุน คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน เป็นผู้สนับสนุน ดังนั้นผู้ระบุปัญหา คือ กลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ ที่แค่ชี้มาชมดอกไม้เพราะไม่มีใครรับรู้ปัญหาที่แท้จริง และสาเหตุหลักของปัญหาได้ดีกว่าคนเป็นเจ้าของเรื่อง

วิธีการส่งเสริมจำแนกตามกระบวนการเปลี่ยนแปลง

1. การเปลี่ยนพฤติกรรมแบบช้า ๆ ที่เน้นการกระตุ้น การสร้างแรงบันดาลใจ
2. การเปลี่ยนพฤติกรรมโดยทันทีที่ไม่ใช่จากการบังคับผู้กระทำ

วิธีการส่งเสริมฯ จำแนกตามกระบวนการที่พึงปรารถนาที่กลุ่มเป้าหมายเกษตรกรและเครือข่ายต้องดำเนินการ

1. กระบวนการดำเนินการของบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายฯ ในกระบวนการช่วยตนเองได้
 - 1.1 คิดเองเป็น
 - 1.2 การทำเองเป็น
 - 1.3 การแก้ปัญหาเองเป็น
2. กระบวนการดำเนินการของบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายฯ ในกระบวนการการพัฒนาการพึ่งพาตนเอง

3. แนวทางสำคัญที่สนับสนุนวิธีการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

แนวทางที่ใช้ความคิดรวบยอดของเกษตรทฤษฎีใหม่

- ขั้นที่ 1 ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น ที่ปฏิบัติไปจนถึงขั้นก้าวหน้าจากพออยู่พอกินเป็นพอมีอันจะกิน
- ขั้นที่ 2 ทฤษฎีใหม่ขั้นกลาง ต้องมีการรวมพลังในรูปกลุ่ม รูปแบบต่าง ๆ
- ขั้นที่ 3 ทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้า คือ การเพิ่มขีดความสามารถในการจัดหาแหล่งเงินทุน

แนวทางการปฏิสัมพันธ์การประสานความร่วมมือกันของกลุ่มเป้าหมายแบบพบกันครึ่งทาง

1. ความสมดุล (balance) ที่พอดี
2. เป้าหมายของการทำงานคือ การประสานพลัง (synergy)

ปรัชญา/หลักนำในการคิดการปฏิบัติ ทางพุทธศาสนาที่ถูกต้องในการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของกลุ่มเป้าหมายเกษตรกร

1. มนุษย์มีความเท่าเทียมกัน
2. เข้าใจ “สันโดษ” ให้ถูกความหมายที่แท้จริง
3. การเลี้ยงสัตว์ถ้าสัตว์มีความสุขถือเป็นสัมมาอาชีพ
4. ความพอใจในสิ่งที่มีอยู่ไม่ได้หมายความว่าให้หยุดชีวิตแค่นี้ก็พอแล้ว

โสตทัศน์ที่ # 8.3 การวิเคราะห์ประเด็นสำคัญของโมเดลการพัฒนาการเกษตรเพื่อเลือกแนวทางที่เหมาะสม

1. การร่วมมือกันเพื่อประโยชน์ร่วมระดับพื้นที่

การนำเอาแนวคิดประชารัฐในการปรับเปลี่ยนเกษตรกร เป็นเกษตรกร 4.0 ด้วยการช่วยให้เกษตรกรที่มีความพร้อม ปรับเปลี่ยนบทบาทการเป็นผู้ประกอบการที่เน้นระบบห่วงโซ่อุปทานแบบครบวงจรการผลิตตั้งแต่ต้นน้ำจนปลายน้ำ เช่น การพัฒนาผู้ผลิตสู่การสร้างเครือข่ายทำธุรกิจขนาดกลาง การสนับสนุนเกษตรกรที่มีความพร้อมเริ่มธุรกิจใหม่หรือเอสเอ็มอีที่มีความพร้อมปรับโครงสร้างการดำเนินการที่เหมาะสมในการเน้นการประกอบการด้วยการสร้างแบรนด์และมีร้านเสมือนจริงทางอีคอมเมิร์ซ ผ่านช่องทางต่าง ๆ ด้วยสมาร์ตโฟนด้วยการเน้นการประกอบการที่มีการนำเอาวัตถุดิบทางการเกษตรและอาหาร มาแปรรูปเพิ่มมูลค่า และมอบคุณค่าแก่ลูกค้าตามความคาดหวังให้เกิดผลเต็มที่ตามโมเดลตัวอย่างที่แสดงในการประกอบการตั้งแต่ขนาดเล็กจนถึงขนาดกลางของ SMEs ในประเทศที่ประสบความสำเร็จมาก่อน

2. การร่วมมือกันในพื้นที่ระดับกว้างและลึกที่สนับสนุนโดยรัฐและโมเดลการเกษตรที่พึงปรารถนา

1. มีการนำเอาโมเดลและกลยุทธ์ของความสำเร็จที่นำไปสู่ความเป็นสมารถฟาร์มของประเทศที่มีสมรรถนะภาพทางการเกษตรจากประเทศที่สำเร็จมาก่อน มาเป็นความรู้สู่ความสำเร็จจากประเทศ โดยการใช้แนวทางจัดการองค์กรสู่เจ้าหน้าที่รัฐในหน่วยงานกระทรวงเกษตรฯ มหาดไทยที่รับผิดชอบในพื้นที่ทำงานประสานกับกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรมตามยุทธศาสตร์ของจังหวัด และกลุ่ม จังหวัดที่ต่างต้องทำงานในการดึงประชาชนที่มีความพร้อมเข้ามารวมมือตามโครงการที่กำหนดด้วยความรอบรู้รวดเร็ว โปร่งใส ด้วยการปรับโครงสร้างภายใต้ยุทธศาสตร์ 20 ปี ในการปฏิรูปองค์กรทัศนคติในการทำงานที่มีการนำระบบไอที ระบบดิจิทัลมาประยุกต์ใช้อย่างเข้มข้นที่ต้องมีหน้าที่ให้ความรู้ แนะนำ ฝึกอบรมหรือพูดง่าย ๆ อุปมาเสมือนการสอนให้กลุ่มเป้าหมายจับปลาเองเป็นไม่ใช่เอาปลาไปให้กินหมดในไม่กี่มือเหมือนเดิม

2. การปรับเปลี่ยนที่เกิดจะเน้นการประกอบการเกษตรและอาหารที่ครบวงจรตามห่วงโซ่อุปทานที่มีการผลิตครบวงจร ด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เพิ่มมูลค่า และการส่งมอบคุณค่าแก่กลุ่มเป้าหมายบริโภคเพื่อตอบสนองความคาดหวังของเขาให้เต็มที่

3. การวิเคราะห์เพื่อกำหนดจุดแข็งและโอกาสของการเกษตรในประเทศไทย

1. การตลาดยุคเศรษฐกิจดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านดิจิทัล ที่เริ่มจากการกำเนิดของสมาร์ทโฟนแล้วก่อให้เกิดการก้าวกระโดดทางนวัตกรรม ที่ทำให้เกิดการสร้างโอกาสและเกิดธุรกิจใหม่ ๆ ที่ตกอยู่ในภาวะการผันแปรเปลี่ยนแปลงด้านการตลาด การขายในรูปแบบใหม่ที่ไม่ต้องลงทุนสร้างร้านค้า และไม่ต้องมีสินค้าคงคลัง ทำให้ต้นทุนลดลงทั้งผู้ผลิตต้องเพิ่มประสิทธิภาพในห่วงโซ่อุปทานในการแข่งขันกันที่แบรนด์ต่าง ๆ ต้องมีการปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้าและสอดคล้องกับสถานการณ์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการอยู่รอดในธุรกิจ

2. เกษตรกรที่มีความพร้อมจะทำการผลิตแบบครบวงจร จำเป็นต้องเข้าสู่ภาคธุรกิจโดยเฉพาะ เอสเอ็มอีและธุรกิจใหม่ (Stratup) ทางด้านภาคเกษตรและอาหารก็จำเป็นต้องมีการปรับระบบความคิดของธุรกิจที่ต้องมีการพัฒนานวัตกรรมในรูปแบบของนวัตกรรมการผลิตและบริการ นวัตกรรมกระบวนการ นวัตกรรมการสร้างตำแหน่งทางธุรกิจ นวัตกรรมกระบวนการที่เน้นการตอบสนองความคาดหวังของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย นอกจากนี้ยังต้องปรับกระบวนการทำงานเป็นทีมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่คำนึงถึงรูปแบบการทำงานแบบเครือข่ายที่ก่อให้เกิดประโยชน์ของความร่วมมือกัน ซึ่งทุกคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียต้องมีแรงบันดาลใจ มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนธุรกิจของเครือข่ายให้ก้าวไปข้างหน้าได้ดีในการบรรลุเป้าหมายของเครือข่ายด้วยการสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสม